

MENTOR

LIST ZA SREDNJEŠOL-
SKO DIJASTVO. URE
JUJE DR. ANT. BREZNIK
LETNIK VI. ZA L. 19¹³/₁₄

ŠT: 4.-5.

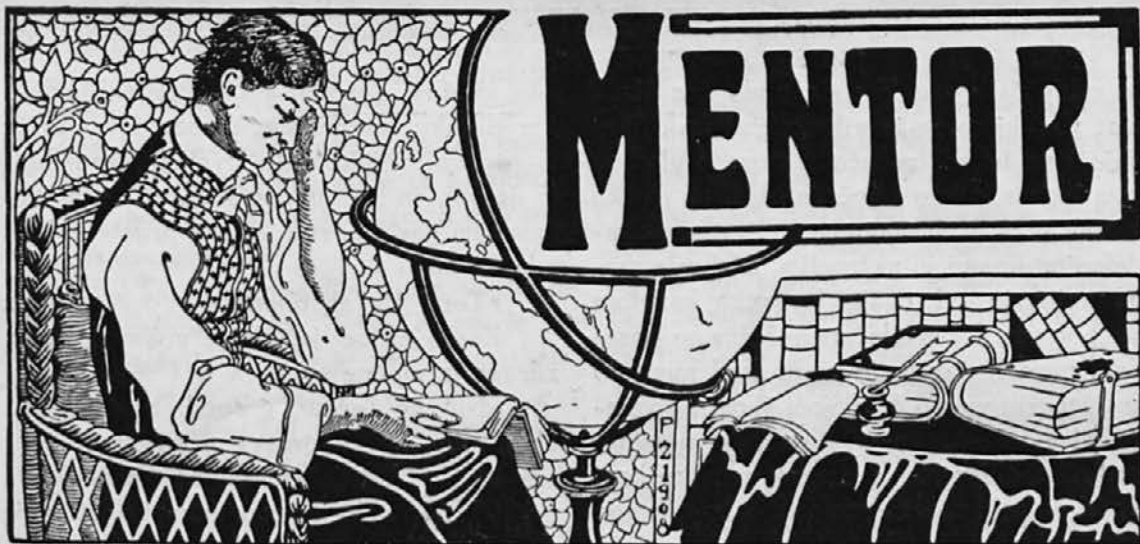
VSEBINA:

Na Krasu. (Josip Kostanjevec)	61
Sofoklejev Filoktet. (Prof. Fr. Omerza.) (Dalje)	66
Iz Ribnice do Mišnja. (Črtica iz rudninske tehnologije.) (Profesor Fr. Pengov)	73
Iz egiptovskih grobov. (Dr. J. Samsa)	77
Judica me, Deus . . . (Pesem.) (Leop. Turšič)	80
Spokornik. (Soneti.) (Bogumil Gorenjko)	81
Življenje in smrt Friderika Chopina. (V. Hybášek)	82
Unijski poizkusi Bolgarov. (Dr. Fr. Trdan.) (Konec)	85
Bodimo neomahljivi! (Po italijanskem izvorniku poslovenil A. Rabuza)	89
Jutro. (Pesem.) (Fr. Žalko)	92
Drobiž	93—96

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne
v mesecu in stane za dijake 2 K, za druge naročnike 4 K na leto.

Tisk »Katoliške tiskarne« v Ljubljani.

Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

LETNIK VI.

JANUAR-FEBRUAR 1914.

ZVEZ. 4-5.

NA KRASU.

SPISAL JOSIP KOSTANJEVEC.

I.

Vino iz starih trt.

Cvetele so češnje in dišalo je brinje med belimi skalami. Oddaleč se je svetila vas na nizkem pobočju pod temnimi borovci, nad vasjo pa je plulo solnce in bleščalo kakor blešči samo na Krasu. Na Krasu nad belimi skalami, nad brinjem in borovci, na Krasu nad krivenčastimi hrasti in dolinami z njih rdečo prstjo, na Krasu nad plemenito in staro vinsko trto, ki se rodi iz nje ponos vseh Kraševcev — sloveči teran. Bog vas živi, bratje! Kadar koli se spomnim na vaše kleti in na vaše majolike, na vaše velike čaše, vselej se mi stoži po vas vseh, ki živite v moji duši, in zlasti po tebi, prijatelj Tone, ki si bil in si menda še pravi korenjak, kadar se bijejo bitke s črno, penečo se tekočino. Naj vam obrodi tudi letos obilo in naj vam napolni rajša vaše denarnice, kakor da bi prevečkrat napolnila vaše glave!

Tistikrat so torej cvetele češnje in je dišalo brinje med belimi skalami...

Nedelja je bila. Na postajo je prisopihal vlak, ustavil se za hipec ter kmalu nato drevil proti Gorici. In tedaj so oživele ceste in poti, razlezli so se bili po njih Tržačani kakor kobilice. Tu gruča, tam parček, tam

zopet samotar brez prijatelja in družice. Smeh in glasno govorjenje se je razlegalo naokoli, govorjenje največ laško. Toda kraška tla so trda in gluha, prenesejo vse in ne slišijo ničesar, zato se nihče ne razvname in nihče ga ne poizkuša izzvati in razvneti.

Počasi sem stopal za njimi. Vedel sem, kam se razidejo, vedel, kje se zopet snidejo in kje jih popoldne najdem. Krenil sem po stranski poti, vodeči mimo nekaterih zarastlih dolinic in mimo komaj ozelenelih pašnikov. Vesel sem bil, da sem se otrešel za nekoliko časa mestnega prahu in da sem bil sam. Iz slehernega grma se je slišal slavec, glasna in vesela je bila njegova pesem, vsa drugačna nego se sliši ponoči in se sliši drugod, prava zmagoslavna pesem nanovo oživele in mladih sil prekipevajoče narave. Tako pojejo slavci samo na Krasu in pojo v vsakem grmu in pojo za vsako hišo.

Po ovinkih sem dospel v vas. Pred gostilno so že sedeli Tržačani okoli dolgih, rdeče pogrnjenih miz, v senci, ki so jo že za silo delale ob hišnem sprednjem zidu napoljane in pravkar prvo listje razvijajoče brajde. Rahla sapa je pihala od morja, svetlikajočega se na vzhodu, belo razpeto jadro

je zableščalo v daljavi in plulo čez širok zlat pas, ki so ga tvorili solnčni žarki, padajoči na lahko trepečočo morsko gladino izza lepega, mimo hitečega oblaka. Visoko v zrak se je dvigal temni vaški zvonik z zadelanimi linami in začrnelim, od burje razpokanim in od dežja izpranim kazalom stolpne ure. Na pozlačenem križu so posedale prve lastavice in sredi med njimi so se ščeperili vedno čebļajajoči škorci, oponašujoči menda blebetave in nikdar neugnane laške obiskovalce imenovane gostilne. Toda, kdo bi zameril nekoliko bolj šumno veselje kateremukoli zemljanu ob takšnih dneh, ko mu narava sama vsiljuje vzklike veselja, da lažje pokaže svojo živiljsko silo in veliko odpornost proti propadanju in invalidnosti telesni in dušni. Kdo bi torej komu zameril veselje do življenja, ko je veselje do življenja hkratu veselje do dela in s tem osvobojenje in vstajenje iz žalosti in obupa v svetlobo in prostost!

Prav v ozadju je bila miza, ki je pri njej sedel širokopleč mož zagorelega obraza in sivih živahnih oči. Moral je biti star okoli petdeset let, kakor so kazali njegovi izpod širokega črnega klobuka sileči, že nekoliko sivi lasje in na sencih proti očem ostro odpadajoče gube. Sedel je sam in pred seboj je imel steklenico terana. Takoj sem spoznal, da je domačin, in brez okolišev sem prisedel k njemu. Odzdravil je na moj pozdrav, obrnivši se proti meni.

»Dobra kapljica letos, gospod. Pokušite!«

Natočil je čašo in jo porinil pred mene. Pokusil sem, zahvalivši se mu. Primeknil se je bliže mene in videl sem, da bi se rad razgovarjal. Zato sem ga vprašal:

»Odkod ste, oče? Daleč odtod ni menda vaša domačija.«

»Ugenili ste, gospod. Četrť ure od tukaj stoji moja hiša in vse, kar je z njo v zvezi,« je odgovoril samozavestno, poudarjaje zadnji stavek.

Vedel sem takoj, da je mož boljši posestnik in ponosen na svojo last. Naročil sem si malico in čašo terana, radoveden, kako se razgovor razvije dalje.

»Vidite, gospod, gotovo mi ne bodete verjeli, ako vam povem, da sem letos prvič v gostilni. Vsako leto dvakrat, spomladi in jeseni, in še to samo zato, da se ne zamerim gostilničarju, ki sva prijatelja izza mladih nog.«

»Torej ste abstinent?«

Zasmejal se je, da je pokazal svoje zdrave in močne zobe.

»Nič ne rečem, gospod, ako je kdo abstinent. Dosti grošev prihrani in tudi zdravja, kakor zatrjujejo učeni ljudje. Morda bi res še celo jaz sam postal abstinent, da nimam doma kapljice, kakršne ne premore ves Kras. Tako pa, hm, težko se je premagovati, ko hodiš mimo polnih sodov.«

»Toda ali ničesar ne prodate? Ohranite-li vse le za domačo potrebo po znani pesmi: Još nijedan Zagorac prodal svoğa vina?«

»Oj, tega pa že ne, gospod. V tem pomenu že ne,« se je razvnel. »Glejte, imam dva vinograda. Prvi je sicer polovico manjši, a je zame vreden več kot oni, ki je za polovico večji. V njem so nasajene samo stare trte, močne in debele kakor moška roka. In stara trta, gospod, je za vino to, kar je star vol ali stara ovca za meso. Stara trta je star vol ali stara ovca, to vam povem še enkrat. Kako gre to po žilah, kakor ogenj, in kaj takšnega mi starci potrebujemo, ko se je že polenila naša kri.«

»Aha, sedaj vas razumem. Vino iz manjšega vinograda popijete doma, iz večjega, to je iz onega z mladimi trtami pa prodate. Ali ni tako?«

»Tako je, gospod,« se je zasmejal. »Vi ste ptiček, vse uganete. Čemu naj bi prodajal dobro robo in potem hodil pit po gostilnah mnogo slabšo in za drag denar? Kar ni zame, to prodam, dovolj je dobro in še predobro za takšne ljudi, kakršni so onile okoli miz. Popijete ti »kacelmaherji« celo kolomažo, ako jo postaviš prednje.«

Zvito je pomežiknil in pristavil:

»Sicer pa naj bodo veseli, da smejo sem gor na čistí zrak, da jih pustimo pri

miru in ne motimo njih občutkov in početkov.«

Mož je govoril to precej glasno in nekoliko glav od srednje mize se je obrnilo proti nama. Gotovo je kdo izmed njih razumel slovensko.

Moj sosed je pljunil v stran in zaničljivo zamahnil z roko. Potem se mu je hipoma zaiskrilo oko in je začel zopet govoriti:

»Da bi vi videli moj dom! Ni bogve kako velika moja hiša, ni zelo obširno moje posestvo, a je vse v takšnem stanju, da se mu treba odkriti. Odkriti, gospod, to je prava beseda, tako vam rečem. Moje dvorišče ni jezero gnojnice, gnoja in blata, brez skrbi lahko stopite nanj, ne umažete si čevljev. In v veži in po celi hiši si vam ni treba tiščati nosa in se plaho ozirati pod noge, da se ne izpotaknete na kupu smeti in odpadkov, zakaj hiša se zrači poleti in pozimi in se snaži in pometa dan za dnevom po večkrat. To vam rečem, vsaka reč je na svojem mestu in se ne valja po kotih in za durmi; kadar jo potrebujete, lahko takoj primete zanjo. Kaj pa naj šele rečem sedaj o vrtu? In o njivah in vinogradih? Sedaj spomladi! Pridite k meni, kadar hočete in utegnute, vaše oči bodo strmele nad barvami, ki se pojavijo pred vami in vaša noga ne bo hotela naprej. Pa kaj bi vam pravil, dovolj je, ako vam še rečem, da ne menjam z nikomer in da bi mi iztrgal srce iz prsi oni, ki bi me ločil od te grude, ki so jo že varovali in ljubili moji predniki. Glejte, vselej, kadar vidim, da propade kmetija v našem kraju, me boli srce. Da bi bil bogat, šel bi tja, kupil bi jo ter jo zopet podaril prejšnjemu lastniku, ki edini ima pravico in ljubezen do nje. Zakaj lahko ni, zapustiti svoj dom in svojo zemljo.«

Z občudovanjem sem zrl v to zardelo moško lice, mož mi je postal nadvse zanimiv in simpatičen, ko se je njegov prejšnji egoizem tako hitro izpremenil v najidealnejši altruizem.

»Gotovo imate tudi dobro družino doma, sicer ne bi imeli tako vzornega reda in

bi ne bili tako zadovoljni sami s seboj, kakor je povsem videti, da ste,« sem omenil. Zravnal se je kvišku in ponosno pogledal okoli sebe.

»Ugenili ste. Ni jih mnogo, a so ljudje. Žena, stari oče, hlapec in dekla in — moj sin. Samo toliko. Vsi delajo, a najboljši med njimi je France, moj sin. Da bi ga videli! Nikdar ga ni treba klicati in iskati, vedno je pri rokah, povsod prvi pri delu in zadnji pri jelu. Ne takšen, kakor so drugi fantje v okolici, ki počepajo ob vsaki priliki in nepriliki po gostilnah, ki se včasih za cele dneve izgubijo v Trst na ponočevanje ter se potem kregajo doma, namesto da bi delali, ne, dragi gospod, moj sin je dozorel mož, dasi ima komaj dvajset let. Ponosen sem nanj, njegova bo nekdanja moja domačija in v dobrih rokah bo. Lahko bom uklonil glavo, ko me pokliče smrt, lahko in v zavesti, da ostane ta zemlja edinole naša.«

Umolknil je, a v tistem hipu je šinila neka senca mimo njegovega čela. Pristavil je počasi:

»Samo nekaj me skrbi, gospod, naj vam povem. Moj sin je namreč nekoliko bolan, včasih, samo včasih, pa ni tako hudo...«

»Kakšno bolezen pa ima? Vse se da ozdraviti.«

»Te menda ne, gospod. Toda ni tako huda, ni huda... samo včasih in... pomalem...«

Beseda mu ni hotela iz ust, dasi se je silil, da bi jo izgovoril. Kakor bi klicale njegove oči na pomoč, se mi je zdelo, ko jih je upiral vame.

Jaz pa sem molčal in vedno tesneje mi je bilo pri srcu. Povesil sem oči, zakaj nemogoče mi je bilo gledati v njegove.

Pri drugih mizah je rastel šum, razlegali so se razposajeni smehi in oglašale se pesmi, hreščeče in maloubrane. Z vrha zvonika so pelj škorci, a na zahodu se je nižalo solnce, vedno večje, vedno bolj rdeče.

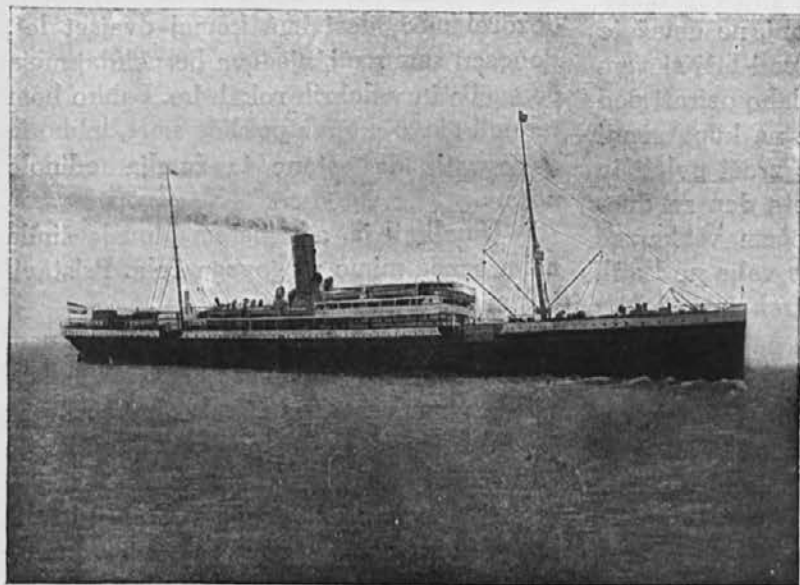
»Pa ni hudo, veste, ni hudo,« je tačas ponovil moj sosed tišje in se sklonil k mojemu ušesu. Trdo me je prijel za roko. »Samo malo — božjasten je, pa prav malo.«

Oddehnil se je, ko je to izgovoril, kakor bi se bil otresel težkega bremena. Njegova roka je izpustila mojo in prijel je čašo, ki jo je naglo izpraznil . . .

Kmalu potem je vstal in se poslovil.

»Domov moram. Pa pridite k meni, kadar utegnete, veselilo me bode. Vprašajte samo, kje je doma Bizjak, pa vam pokažejo. Pokusila bova onega iz starih trt. Z Božom!«

Krepko sem mu stisnil desnico. Ko je stopal po dvorišču proti poti, sem gledal za njim. Stopal je trdno in ravno in njegovo krepko veliko postavo so oblili prameni zahajajočega solnca, da se je videla še večja in krepkejša.

PARNIK „SKUTARI“ SEVERNONEMŠKEGA LLOYDA.

Tam daleč na morju se je zopet prikazalo belo jadro in plulo počasi mimo v nedogled . . .

* * *

V Sežani je bil živahen semenj; konjskih kupcev in prekupcev s Kranjskega in od drugod je bilo več kot navadno, zakaj lepi so bili tisti poznojesenski dnevi, kakor nalašč za potovanje, prepeljevanje in kupčijo. Na sejmišču za cerkvijo se je gnetla pestra in pisana množica, se je mešalo vpitje mešetarjev in prodajalcev med rezgatanje konj in mukanje goved. Tudi vsa dolga državna cesta med hišami, ob katerih so

stali leseni štanti, je bila polna ljudi, mladih in starih, moških in ženskih, pa tudi otrok. Največ jih je seveda prišlo iz same navade in radovednosti, nekaj izmed njih pa samoobsebi umljivo tudi na sestanek. In veseli so bili tisti dan gostilničarji, zakaj sejmarji so bili zasedli sleherni kot in so se menjavali od ranega jutra do poznega popoldneva.

Slučajno sem bil zašel tistega dne v Sežano tudi jaz. Ko sem si hotel ogledati, kaj se vrši na konjskem trgu, sem zagledal med množico moško postavo, ki je bila večja od drugih. Takoj sem spoznal Bizjaka. Od onega prvega srečanja ga nisem videl več, dasi sem se ga spominjal večkrat in bi ga bil obiskal, ako bi bil le količkaj utegnil. Toda mi navadni zemljani smo sužnji svojega poklica in daljni lepi svet je samo naša lepa misel.

Hotel sem se preriti do njega, ali gneča je bila prevelika. Vedno bolj se mi je odmikal, kakor bi bili visoki morski valovi odnašali ladjo od brega. In nazadnje je izginil. Iskal sem ga potem povsod, kjer sem mislil, da bi utegnil biti, obral sem vse gostilne,

toda zaman. Kakor bi se bil udrl v tla.

Truden in izmučen sem nazadnje zavil proti kolodvoru, da se odpeljem. In tu naletim med potjo na starega znanca in prijatelja, sodnega oficijala K.

»Ali poznate Bizjaka iz M.?«

»Poznam. Toda kaj mu hočete?«

Začel sem mu pripovedovati o prvem svojem sestanku s tem možem, in ko sem končal, mi je dejal:

»Stopite, ako vam drago, z menoj v moje stanovanje, na čašo vina. Tam vam povem o tem možu nekaj, kar vam ga pokaže še vse drugačnega.«

Sprejel sem povabilo in takoj nato sva sedela v njegovi prijazni sobi med njegovo ljubeznivo družino. Po prvih običajnih razgovorih mi je začel pripovedovati tako-le:

»Med najtrdnjše kmete spodnjega Krasa se lahko prišteva Bizjak. Njegovo posestvo, dasi ne posebno veliko, je popolnoma nezadolženo. Sam s svojo družino ga je opravljal,* trdil se je od jutra do večera, da bi ga vzdržal popolnoma nedotaknjenega svojemu sinu, ki mu je bil vse na svetu. Mož, dasi navidezno egoist, kakor bi vsak sodil po njegovih besedah, ko je vedno govoril o svojih starih trtah in o vinu, ki ga baje popije sam, je v resnici najidealnejši kmet-človekoljub, kolikor jih pozna naš Kras in morda vobče naša slovenska domovina. Da bi imeli mnogo takšnih! Tudi ljubezni do svojega sina ni kazal ob vsaki priliki, moral je biti velik praznik, da je izdal svojo notranjščino. A tistikrat, ko jo je izdal, tistikrat se je odprla vsa globočina njegovih čustev, da se je moral človek zavzeti. In ta mož je doživel nekaj, česar ne doživi vsak oče. Največja bridkost mu ni bila prizanesena. Njegov sin je bil božjasten. Mož je hodil okoli vseh zdravnikov po svetu, a ti so ga tolažili, da ni hudo in da bo bržčas vse minilo, kadar pride sin nekoliko v leta. Rad bi bil verjel lepim besedam, tudi sam si je neštetokrat glasno ponavljal, da se to prav gotovo zgodi, a navzlic temu mu je vedno nekaj pravilo, da mami samega sebe z utopijami. In polotila se ga je zlasti letos neka plahost, ki se je ni mogel otresti in ki se ga je navadno najbolj lotevala, kadar je sedel pri čaši vina. Zato se je tudi pijači skoro popolnoma odpovedal. Tedaj se je pa zgodilo letošnje poletje, da je imel sin posebno hud napad. Napajal je živino pri vaškem kalu, ko ga je prijelo. Padel je tako nesrečno, da mu je prišla glava popolnoma v vodo. Ker ni bilo tačas nobenega zraven, je utonil. Našli so ga komaj četrte ure pozneje.«

Zazeblo me je po vsem životu, ko sem to slišal, dasi je sijalo solnce skozi okna in me je ogrevala izborna vinska kaplja

prijateljeva. Zagledal sem v duhu zraven sebe Bizjaka, kako se je nagnil k meni ter mi zašepetal, krčevito stisnivši mi desnico: »Samo malo božjasten je, pa prav malo.«

»Kaj naj bi vam pravil, kako je prenesel mož ta udarec,« je nadaljeval prijatelj. »Čudež bi bil, ako bi bil še hodil pokoncu, čudež, ako bi ta nesreča ne bila potlačila njegovega širokega hrbtna. In res se je zdelo, da pojde za sinom, tako je bil upadel in potrft. Nekaj tednov ni govoril z nikomer, večjidel je bil zaprt v svoji sobi in ni pustil nobenega k sebi. Nekega dne pa so se nenadoma zopet odprla vrata in stopil je med svojce. Kakor bi se ne bilo zgodilo nič, je ukazal, kaj naj se dela tisti dan. In tako je ukazoval pozneje vsak dan kakor v prejšnjih lepih časih. Samo skrivljen je bil nekoliko njegov hrbet in njegovo oko je bilo obsteklelo. Toda prestal je, premačal je s krepko voljo vse, kar se je bilo zaklelo proti njemu. Prava kraška skala, ki je ne zruši ne burja ne vihar.«

Solnce se je zdaj z vso silo uprlo v okna in pozlatilo čaše na mizi. In tudi mene je segrela, da je izginil mrz iz mojega srca in se je v njem naselila mehka, božajoča toplota.

»Kmalu končam,« je dejal prijatelj. »Toda prej še izpijva čašo na zdravje takšnih mož, kakršen je Bizjak!«

Izpraznila sva do dna.

»Nekega dne se je hipoma pojavil pri Bizjakovih mlad človek. Nihče se ga ni nadejal v družini, a Bizjak ga je sprejel z zadovoljnim nasmehom na ustnih. Razkazal mu je takoj vse in mu naposled odkazal v stanovanje sinovo sobo. Od tedaj ta mladenič ni več izginil od tamkaj, začel je delati, kakor bi bil pri hiši že od mladih nog in šlo mu je izpod rok, da ga je bilo veselje gledati. Vse je prišlo zopet v prejšnji pravi tir. Bizjak pa se je pripeljal nekega dne semkaj in se je zglašil v naših uradih. Vse lepo premoženje je po njegovih ukrepah imelo pripasti temu mladeniču po njegovi smrti. Ako bi tedaj živela še njegova žena ali njegov stari oče, bi jima moral dajati do smrti vso preskrbo. Mla-

denič, ta je bil sin nekega starega prijatelja Bizjakovega, ki je prišel vsled vednih nesreč ob vse svoje premoženje. — Lahko bi prodal vse skupaj in mirno bi živel s svojci od izkupička še to dobo svojega življenja, nam je dejal, ko je bilo že vse podpisano. Toda moje posestvo ni krava, ki se proda in pozabi. Ne mogel bi mirno umreti, ako bi zapustil ta kraj svoje ljubezni ali ako bi umiral, da ne bi vedel, kdo bo zagospodaril na njem. O svojem poslovljencu pa sem izvedel samo takšne reči, ki me uverjajo, da bo stopal po mojih sto-

pinjah. Mislim, da sem storil prav. — Spoštljivo smo ga gledali vsi, ki smo imeli z njim opraviti, in naš sodnik je dejal pozneje: Nismo še izgubljeni Slovenci, dokler imamo takšne može. Tega mnenja sem tudi jaz, zato pravim: Bog živi Slovence, posebno pa še Kraševce!»

»Takšni možje so res še vino iz starih trt,« sem pristavil jaz in trčil s prijateljem . . .

Solnce je skoro zašlo, dvignila pa se je na zahodu škrlatasto-rdeča večerna zarja.

SOFOKLEJEV FILOKTET.

(Dalje.)

PROF. FR. OMERZA.

Zbor.

In tudi jaz, kot tujci vsi, Pojantov sin, enako reči smem, da pomilujem te.

Neoptolem.

A jaz besede te popričam tudi sam lahkó, da so resnične, ker sem skusil sam že zlobo Odiseja in Atridov dveh.

Filoktet.

Mar čez Atride tudi ti pritožbe imaš, propalnice, da žaljen se jeziš takó?

Neoptolem.

Ko jezo bi z rokó ohladil si enkrat, da Šparta in Mikene bi spoznala vsaj, da oče mož junakov mi je tudi Skir!¹

Filoktet.

Prav, sinko, to. A vendar kaj storili so, da prideš s tako jezo semkaj tožit jih?

Neoptolem.

Pojantov sin, povem ti to, a le težko, kako sramotno so ravnali ti z menoj. Ko pride namreč čas, da Ahilej umre . . .

Filoktet.

Ojoj, ne pravi dalje tega mi, da zvem najprvo to! Li mrtev je Pelejev sin?

Neoptolem.

Da, mrtev. Toda človek ne, sam bog ga je ustrelil, kot se govori, da Fojbov¹ lok.

Filoktet.

Velika pač oba, morivec in mrlič. Zdaj res ne vem, li njega objokujem naj al tebe, sinko, vprašam prej za tvojo bol.

Neoptolem.

Saj svojih, revež, mislim, stisk zadosti imaš, pa bi se jokal še za druge poleg teh?

Filoktet.

Prav govoriš. Zadevo torej svojo zdaj povej naprej, kaj so storili hudega!

Neoptolem.

Na okrašeni ladji k meni je prišel rednik² očeta mi in božji Odisej.

¹ Fojbos (Φοῖβος = svetel, žareč) je priimek boga Apolona.

² Rednik Ahilejev je bil Fojniks, kot sam pripoveduje v 9. spevu II. v. 381 nasl. Ahilejeva smrt je bil hud udarec za Grke. Prerok Kalhas pove zdaj Odiseju, da ve trojanski prerok Helen pogoje, pod katerimi mora pasti Troja. Toda kako dobiti Helena v roke? Neko noč se posreči Odiseju, da ga ujame. Nato ga prisili, da pove prerokbo; da pa govori resnico, mora Helen zastaviti glavo. Zdaj naznani prerok, da more osvojiti Trojo samo Filoktet s Heraklejevim lokom in pa Ahilejev sin, Neoptolem. Toda Filoktet je, če še živi, na otoku Lemnu, kamor so ga deli že pred devetimi leti

¹ Sparta — Mikene — Skir, tu stoje imena mest namesto njihovih kraljev: Menelaj — Agamemnon — Neoptolem.

In rekli so — če res je ali prazno vse —
da možno ni, odkar umrl je oče moj,
da bi zajel kdo drugi grad kot jaz samo.
Ko slišim jaz besede te, predragi moj,
sem malo obotavljal se in brž na krov,
ker hrepenel sem zlasti še, da rajnkega,
ker prej nikdar, vsaj pred pokopom vidim še.
Pridružil se je temu vzrok pač tudi lep,
če ž njima grem, da jaz v prah zrušim
Troje grad.

Pretekkel je že drugi dan, kar pluli smo,
in pri ugodnem vetru z ladjo sem pristal
v Sigejon,¹ bridek mi. Izstopim. In takoj
pozdravlja ves me v krogu broj trdeč glasno,
da Ahileja v meni mrtvega spet zró.

On mrtev tam je spal. Ko sem razjokal se,
nesrečnež jaz, po kratkem času stopim tja
k Atridom mi prijateljem, kot upal sem,
in terjam zapuščino vso z orožjem vred.
A kaj rekó, moj bog, predrzneži nato!
»Vse drugo po očetu vzameš si lahkó,
sin Ahilejev, a orožje zdaj ima
drug gospodar v rokáh, to je Laertov sin.«

In ko zaslišim to, zbudi se v meni koj
neznosna jeza in bolestno jim velim:
»Krivičneži, mar drznili ste se komu
orožje moje dati, preden pravim jaz?«
Zdaj pravi Odisej, ki mi je blizu stal:
»Da, sinko, ti pravično so storili to;
saj sem orožje s truplom vred prav jaz
otel.«

Razjarjen ves začnem jih zmerjati takoj
in vse sem rekel, kar mi je prišlo na um,
če me oropa on orožja mojega.
To zdraži ga. In dasi jezen rad on ni,
ga zbodejo besede in odgovori:
»Dolžan bi bil, a nisi tamkaj bil kot mi.
In ker se zdaj tako široko še ustiš,
nikoli proti Skiru jadral ž njim ne boš.«
Ko slišim to, ozmerjan zraven še grdo,
odidem proti domu, ko je moje last

na pohodu v Trojo, in Neoptolem na otoku Skiru,
kjer ga vzgojuje Likomed, oče njegove matere.
Tako se napoti spremljevalec Ahilejev, Fojniks,
in Odisej po Neoptolema. Po Filokteta je pa šel
najbrž Odisej v spremstvu Diomeda, Tidejevega
sina, kot pravi tudi Euripides. A Sofokles ima to
posebnost, da spremlja Odiseja Neoptolem.

¹ Sigejon, mesto v Troadi. Sigejon imenuje
Neoptolem »bridek«, ko se spomni na krivico, ki
so mu jo tam storili.

vzel Odisej, cvet zlobe zlobnega rodu.
A njega ne dolžim tako kot oblasti.
Država namreč cela in vojaštvo vse
je v roki le voditeljev. Kdor krši red,
pohujša ga beseda le učiteljev.
Končam. Če pa Atride kdo sovraži mi,
bogovom naj bo ljub tako kot meni je!

Zbor.¹

O zemlja gorska, vse hraneč, mati ti Zevsova,
ki bivaš, zlatonosni kjer Paktól šumlja!
Tam sem te, mati, že klical jaz, vzvišena,
ko sta delala mu Atrida krivico,
ko sta orožje ta drugemu dala tam —
čuj, ki na levih bike davečih je sedež tvoj —
sinu Laertija, oni najvišji dar.

Filoktet.

Da žalili so vas, prijatelji, dokaz
močan prinesli ste s seboj, kot vidi se,
in zatrjujete tako mi, da spoznam
v tem delo Odiseja in Atridov dveh.
Saj dobro vem, da vtakne v zloben vsak
naklep
in v hudobijo jezik svoj, kar h koncu pač
pravično nikdar, vedi, steklo se ne bo.
Zato to čudno zame ni, a mnogo bolj,
da Ajas večji gledal mirno je vse to.

Neoptolem.

Ni, dragi, bil več živ. Saj če bi živel on,
bi pač ne bili vzeli tega mi nikdar.

Filoktet.

Kaj, tudi ta v deželo mrtvih je odšel?

Neoptolem.

Le vedi, da življenja luči več ne zre.

Filoktet.

Ojoj, gorje! Tidejev pa seveda sin²

¹ Zbor govori v zmislu svojega gospoda, da
namreč prevara Filokteta. Da še poveča njegovo
zaupanje, kliče za pričo boginjo Zemljo, ki je
videla krivico Atrejevičev. Boginja Zemlja se tukaj
istoveti s kretske Rejo (zato pravi v. 394, da je
mati Zevsova) in frigijsko Kibelo. Omenjena kri-
vica se je namreč zgodila na kraju, kjer so zlasti
častili to boginjo. Zato tudi omenja nekdanj zlatono-
sno reko Paktol, ki prihaja iz Tmola, kjer je
imela Kibeke svoj glavni sedež. Slikali so jo na-
vadno sedečo na vozu, v katerega so bili vpre-
ženi levi, pa tudi jahajočo na levih.

² Tidejev sin je Diomedes, vodja Grkov pred
Trojo. Znan je kot tovariš Odisejev po svoji pre-
brisanosti.

in, ki ga kupil je Laert, sin Sizifa,¹
ti ne umró, ki jim živeti treba ni!

Neoptolem.

Nikakor ne, le vedi to! Še bujno zdaj
cveté v argejski vojski njih ugled celó.

Filoktet.

Kako pa stari, dobri kaj prijatelj moj,
iz Pila Nestor,² še živi? On brzdal vsaj
je z modrim svetom zlobo teh hudobnežev.

Neoptolem.

A njega tare zdaj nesreča žalostna,
ker smrt je vzela sina mu Antiloha.

Filoktet.

Ojoj, že zopet si povedal tale dva,³
ki bi najmanj jih slišal rad, da sta mrtva!
Moj bog, kje naj pač najdem vzrok, da ti leže
mrtvi, a Odisej še zemljo tlači tam,
kjer bi se moral mrtev zvati mesto teh!

Neoptolem.

Zvijačnež moder to; a modrim tudi vsem
nakanam često pot zapre se, Filoktet.

Filoktet.

Povej mi vendar, kje ti Patroklos⁴ je bil
takrát, ki ljubil ga je oče tvoj nad vse?

¹ Tragiki kaj radi imenujejo kot očeta Odisejevega Sizifa, s katerim ga je spočela, še preden jo je vzel Laert za ženo. Zato pravi zaničljivo Filoktet, da ga je kupil Laert od Sizifa.

² Nestor, sin Neleja, kralja v Pilu v južni Elidi. Pripeljal je pred Trojo 90 ladij. V Iliadi se slika kot izvrsten govornik, ki mu tečejo besede slajši kot med. Preživel je že dva roda in nad tretjim zdaj vlada. Naj sledi tu dotično mesto v prevodu: Il, 1, 247.:

Nestor sladkobesedni, jasni govornik iz Pila, ki iz jezika še slajši kot med so mu tekle besede. Njemu že dva sta minila rodova ljudi govorečih, ki so rodili se ž njim in skupaj se tudi vzgojili tamkaj u Pilu presvetem, nad tretjim pa rodom zdaj vlada.

³ Tukaj misli Ajanta in Antiloha, ker o smrti Ahilejevi je že zvedel. Antilohos je izgubil življenje, ko je branil svojega očeta proti Memnonu. Zato so ga častili tudi kot vzor otroške ljubezni.

⁴ Patroklos, sin Menojtijeve. Ker je bil velik prijatelj Ahilejev, je moral tudi Neoptolema ceniti. Ko je Patroklos odganjal sovražnike, ga umori Hektor s pomočjo Apolonovo. Njegovo truplo so sicer rešili, a brez vojne oprave. Ahilej obljubi maščevanje Hektorju in Trojancem, žaluje nad smrtjo prijateljevo in ga pokoplje z veliko slovesnostjo.

Neoptolem.

Ni živel več. Da vse povem na kratko ti: Moža, ki slab je, bojni metež pač nikdar ne stre ga rad, a dobrega moža vsekdar.

Filoktet.

To tudi jaz ti pritrdim; in prav zato
zdaj vprašam te po možu — dosti vreden ni,
a jezik dobro uglajen — kako kaj ž njim?

Neoptolem.

Kdo neki to naj bo, če tak ni Odisej?

Filoktet.

Ne mislim njega, a Terzit¹ je neki bil,
ki težko le je hotel, da enkrat čveka,
ko želja ni nikogar. Veš li, če živi?

Neoptolem.

Sicer ga videl nisem, čul sem, da živi.

Filoktet.

Seveda; saj kopriva še pozebla ni.
Bogovi vedno dobro res skrbe za to,
ko vse, kar zlobno je in podlo skoz in skoz,
z veseljem iz kraljestva smrti vrnejo,
a dobro in pravično dajo vedno tja.
Kako razlažam naj, kako naj hvalim to,
božanstvo če motreč, bogove najdem zle!

Neoptolem.

Zato pa, o mladika ojskega² rodu,
v prihodnje že oprezno bom se varoval,
da zdaleka Atride zrem in Ilion.
Kjer slabši večjo moč kot dober mož ima,
kjer gine dobro in hudobnež vlada vse —
no, takih mož pač ljubil jaz ne bom nikdar.
V prihodnje bo mi dosti skaloviti Skir,
da vir mi je veselja le domači krov.

¹ Pravo nasprotje k Nestorju, izvrstnemu govorniku, dela Terzites, čvekač in najgrši človek v grški vojski pred Trojo. Zanimivo je videti, kako ga slika Homer:

Il, II, 211.

Drugi zdaj vsi sede, po sedežih mirno drže se, toda Terzit pa še vedno se usti sam le brez mere. V srcu je vedel besed pač mnogo, neumnih, brez reda, toda kot red bi zahteval, nikdar, da prepira se s kralji,

ampak karkoli je menil, da smešno bo to za Argejce. Mož to najgrši je bil, kar prišlo jih tjá je pred Trojo. Škilast je bil in hrom na eno nogo in rameni grbasti, dotikajoč se pred prsmi; a glava na vrhu bila je šilasta, redko s kocinami le posejana.

² Ojta, pogorje v južni Tesaliji, kjer je bil Filoktet doma.

Zdaj pojdem k ladji tja. In ti, Pojantov sin, pozdravljen, zdrav ostani! In bogovi naj te rešijo bolezní, kot si sam želiš.

Odrinimo, da ko ugoden pošlje bog nam veter sem, nemudoma odplovemo!

Filoktet.

Kaj, sinko, že odhajate?

Neoptolem.

Saj vidi se, da blizu že je čas, ki kliče nas na krov.

Filoktet.

Pri materi, očetu tvojem in pri vsem, kar ljubo sploh in drago srcu je doma, iskreno prosim te, ne pusti me nikar v puščavi samega tako v bridkostih teh, kot vidiš me in slišal si, da tu me tró! Daj, vzemi kot nameček me! To dobro vem, da sitnost je velika tovor ta za vas, prenesi vendar to srčno! Kdor dober je, sovraži podlo vse in ljubi dobro le.

Če torej me pustiš, to častno zate ni; a če storiš, ti, sin, največja slava bo, ko pridem enkrat jaz na ojtško zemljo živ. Daj! Breme jaz ti niti en cel dan ne bom. Premačaj se! Lahkó me vržeš, kamor češ, v prostore spodnje, spredaj kje in zad lahko, kjer pač najmanj na potu tvojim bom ljudem. Prikimaj, sinko! Saj pri Zevsu prosim te. Poslušaj! Na kolena padem pred teboj, če prav nezmožen revež, hrom ubožec sem. Ne pusti me tako v samoti brez ljudi! Popelji me in reši ali na svoj dom al na Evbojo h kralju Halkodontu me!¹ Od tam ponese me do Ojte kratek pot, do trahidske² ožine, kjer se mi smehlja Sperhej³ tam žuboreči. Daj, pokaži me očetu dragemu, ki davno se bojim, da šel je v mrtvih dom. Saj prišlecem večkrat naročil sem in prosil ga po njih lepo,

¹ Halkodont, sin Abantov, kralj na Evboji. Njegov sin Elefenor je peljal Abante pred Trojo. Da omenja Filoktet Halkodonta, je umljivo, ker je pomagal Halkodont Herakleju proti Elejcem. Ime Halkodontovo je bilo tudi Atencem ljubo, ker spravlja atiška pravljica njega in njegovega sina Elefenorja v zvezo s Tezejem, ki je dal svoje sinove na Evbojo k Elefenorju.

² Trahis, mesto v južni Tesaliji ob Malijskem zalivu.

³ Sperhej, reka v južni Tesaliji.

naj stopi sam na krov, da reši me domov. Če mrtev ni, so — kot navadno se zgodi, če komu naročiš — se malo zmenili ti zame in domov pospešili svoj pot. In zdaj — ti spremi me in sporočilo daj, ko prosim te! Ti reši me, ti usmili se! Saj vidiš zlo povsod in da grozi ljudem nevarnost, da si srečen al pa tudi ne. Kdor je brez boli, s strahom gleda naj na zlo; in srečno kdor živi, ta zlasti pazi naj takrát, da si ohrani ta življenja raj.

Zbor.

Usmiljenje, o knez! Navél bóli je tu nebroj neznosnih, kot prijatelju jih ne želim. In ker sovražiš, knez, kruta Atrída res, bi jaz zlobo teh na korist mu obrnil, ker iz srca želi, in se podal na pot domov na ladji oboroženi in urni bi in tudi božji bi kazni ubežal s tem.

Neoptolem.

Le glej, ki zdaj sicer tako si postrežljiv, da mnenja istega takrat nič več ne boš, ko sit boš že bolezní te, če zraven bo.

Zbor.

Ne, ne! Nikoli vzroka pač ne boš imel, da po pravici s tem bi karal me lahkó.

Neoptolem.

Grdo je, če ta vidi, da ste bolj kot jaz pripravni za uslugo potrpeti kaj. Če ste za to: Na pot! Pripravi naj se³ koj! In ladja ga popelje, ne zavrne ga. Da vodijo nas le bogovi proč od tu do kraja srečno, kamor pluti hočemo!

Filoktet.

O srečna ura, blažen dan, predragi mož, brodniki ljubi! Oh, kako pokažem naj dejanski vam, kako da ljubim vas srčno? O stopi, sinko, da poljubim zemljo še, pod tole streho zla, da sam prepričaš se, s čim živel sem, kako sem neobčuten bil! Kdor le z očmi bi videl to, ne mogel bi prenesti tega drugi kdo kot jaz samo. A sila je učila me ljubiti zlo.

Zbor.

Postojta, čakajmo! Moža tam namreč dva se bližata: od tvoje ladje en mornar, a drugi tuj; ko slišiš jih, odidita.

in, ki ga kupil je Laert, sin Sizifa,¹
ti ne umró, ki jim živeti treba ni!

Neoptolem.

Nikakor ne, le vedi to! Še bujno zdaj
cveté v argejski vojski njih ugled celó.

Filoktet.

Kako pa stari, dobri kaj prijatelj moj,
iz Pila Nestor,² še živi? On brzdal vsaj
je z modrim svetom zlobo teh hudobnežev.

Neoptolem.

A njega tare zdaj nesreča žalostna,
ker smrt je vzela sina mu Antiloha.

Filoktet.

Ojoj, že zopet si povedal tale dva,³
ki bi najmanj jih slišal rad, da sta mrtvá!
Moj bog, kje naj pač najdem vzrok, da ti leže
mrtvi, a Odisej še zemljo tlači tam,
kjer bi se moral mrtev zvati mesto teh!

Neoptolem.

Zvijračnež moder to; a modrim tudi vsem
nakanam često pot zapre se, Filoktet.

Filoktet.

Povej mi vendar, kje ti Patroklos⁴ je bil
takrát, ki ljubil ga je oče tvoj nad vse?

¹ Tragiki kaj radi imenujejo kot očeta Odisejevega Sizifa, s katerim ga je spočela, še preden jo je vzel Laert za ženo. Zato pravi zaničljivo Filoktet, da ga je kupil Laert od Sizifa.

² Nestor, sin Neleja, kralja v Pilu v južni Elidi. Pripeljal je pred Trojo 90 ladij. V Iliadi se slika kot izvrsten govornik, ki mu tečejo besede slajši kot med. Preživel je že dva roda in nad tretjim zdaj vlada. Naj sledi tu dotično mesto v prevodu: Il. 1, 247.:

Nestor sladkobesedni, jasni govornik iz Pila, ki iz jezika še slajši kot med so mu tekle besede. Njemu že dva sta minila rodova ljudi govorečih, ki so rodili se ž njim in skupaj se tudi vzgojili tamkaj u Pilu presvetem, nad tretjim pa rodom zdaj vlada.

³ Tukaj misli Ajanta in Antiloha, ker o smrti Ahilejevi je že zvedel. Antilohos je izgubil življenje, ko je branil svojega očeta proti Memnonu. Zato so ga častili tudi kot vzor otroške ljubezni.

⁴ Patroklos, sin Menotijev. Ker je bil velik prijatelj Ahilejev, je moral tudi Neoptolema ceniti. Ko je Patroklos odganjal sovražnike, ga umori Hektor s pomočjo Apolonovo. Njegovo truplo so sicer rešili, a brez vojne oprave. Ahilej obljubi maščevanje Hektorju in Trojancem, žaluje nad smrtjo prijateljevo in ga pokoplje z veliko slovesnostjo.

Neoptolem.

Ni živel več. Da vse povem na kratko ti: Moža, ki slab je, bojni metež pač nikdar ne stre ga rad, a dobrega moža vsekdar.

Filoktet.

To tudi jaz ti pritrdim; in prav zato
zdaj vprašam te po možu — dosti vreden ni,
a jezik dobro uglajen — kako kaj ž njim?

Neoptolem.

Kdo neki to naj bo, če tak ni Odisej?

Filoktet.

Ne mislim njega, a Terzit¹ je neki bil,
ki težko le je hotel, da enkrat čveka,
ko želja ni nikogar. Veš li, če živi?

Neoptolem.

Sicer ga videl nisem, čul sem, da živi.

Filoktet.

Seveda; saj kopriva še pozebla ni.
Bogovi vedno dobro res skrbe za to,
ko vse, kar zlobno je in podlo skoz in skoz,
z veseljem iz kraljestva smrti vrnejo,
a dobro in pravično dajo vedno tja.
Kako razlagam naj, kako naj hvalim to,
božanstvo če motreč, bogove najdem zle!

Neoptolem.

Zato pa, o mladika ojtskega² rodu,
v prihodnje že oprezno bom se varoval,
da zdaleka Atride zrem in Ilion.
Kjer slabši večjo moč kot dober mož ima,
kjer gíne dobro in hudobnež vlada vse —
no, takih mož pač ljubil jaz ne bom nikdar.
V prihodnje bo mi dosti skaloviti Skir,
da vir mi je veselja le domači krov.

¹ Pravo nasprotje k Nestorju, izvrstnemu govorniku, dela Terzites, čvekač in najgrši človek v grški vojski pred Trojo. Zanimivo je videti, kako ga slika Homer:

Il. II. 211.

Drugi zdaj vsi sede, po sedežih mirno drže se, toda Terzit pa še vedno se usti sam le brez mere. V srcu je vedel besed pač mnogo, neumnih, brez reda, toda kot red bi zahteval, nikdar, da prepira se s kralji, ampak karkoli je menil, da smešno bo to za Argejce. Mož to najgrši je bil, kar prišlo jih tjá je pred Trojo. Škilast je bil in hrom na eno nogo in rameni grbasti, dotikajoč se pred prsmi; a glava na vrhu bila je šilasta, redko s kocinami le posejana.

² Ojta, pogorje v južni Tesaliji, kjer je bil Filoktet doma.

Zdaj pojdem k ladji tja. In ti, Pojantov sin, pozdravljen, zdrav ostani! In bogovi naj te rešijo bolezní, kot si sam želiš. Odrinimo, da ko ugoden pošlje bog nam veter sem, nemudoma odplovemo!

Filoktet.

Kaj, sinko, že odhajate?

Neoptolem.

Saj vidi se, da blizu že je čas, ki kliče nas na krov.

Filoktet.

Pri materi, očetu tvojem in pri vsem, kar ljubo sploh in drago srcu je doma, iskreno prosim te, ne pusti me nikar v puščavi samega tako v bridkostih teh, kot vidiš me in slišal si, da tu me tró! Daj, vzemi kot nameček me! To dobro vem, da sitnost je velika tovor ta za vas, prenesi vendar to srčno! Kdor dober je, sovraži podlo vse in ljubi dobro le. Če torej me pustiš, to častno zate ni; a če storiš, ti, sin, največja slava bo, ko pridem enkrat jaz na ojsko zemljo živ. Daj! Breme jaz ti niti en cel dan ne bom. Premačaj se! Lahkó me vržeš, kamor češ, v prostore spodnje, spredaj kje in zad lahko, kjer pač najmanj na potu tvojim bom ljudem. Prikimaj, sinko! Saj pri Zevsu prosim te. Poslušaj! Na kolena padem pred teboj, če prav nezmožen revež, hrom ubožec sem. Ne pusti me tako v samoti brez ljudi! Popelji me in reši ali na svoj dom al na Evbojo h kralju Halkodontu me!¹ Od tam ponese me do Ojte kratek pot, do trahidske² ožine, kjer se mi smehlja Sperhej³ tam žuboreči. Daj, pokaži me očetu dragemu, ki davno se bojim, da šel je v mrtvih dom. Saj prišlecem večkrat naročil sem in prosil ga po njih lepo,

¹ Halkodont, sin Abantov, kralj na Evboji. Njegov sin Elefenor je peljal Abante pred Trojo. Da omenja Filoktet Halkodonta, je umljivo, ker je pomagal Halkodont Herakleju proti Elejcem. Ime Halkodontovo je bilo tudi Atencem ljubo, ker spravlja atiška pravljica njega in njegovega sina Elefenorja v zvezo s Tezejem, ki je dal svoje sínoye na Evbojo k Elefenorju.

² Trahis, mesto v južni Tesaliji ob Malijskem zalivu.

³ Sperhej, reka v južni Tesaliji.

naj stopi sam na krov, da reši me domov. Če mrtev ni, so — kot navadno se zgodi, če komu naročiš — se malo zmenili ti zame in domov pospešili svoj pot. In zdaj — ti spremi me in sporočilo daj, ko prosim te! Ti reši me, ti usmili se! Saj vidiš zlo povsod in da grozi ljudem nevarnost, da si srečen al pa tudi ne. Kdor je brez boli, s strahom gleda naj na zlo; in srečno kdor živi, ta zlasti pazi naj takrát, da si ohrani ta življenja raj.

Zbor.

Usmiljenje, o knez! Navél bóli je tu nebroj neznosnih, kot prijatelju jih ne želim. In ker sovražiš, knez, kruta Atrída res, bi jaz zlobo teh na korist mu obrnil, ker iz srca želi, in se podal na pot domov na ladji oboroženi in urni bi in tudi božji bi kazni ubežal s tem.

Neoptolem.

Le glej, ki zdaj sicer tako si postrežljiv, da mnenja istega takrat nič več ne boš, ko sit boš že bolezní te, če zraven bo.

Zbor.

Ne, ne! Nikoli vzroka pač ne boš imel, da po pravici s tem bi karal me lahkó.

Neoptolem.

Grdo je, če ta vidi, da ste bolj kot jaz pripravni za uslugo potrpeti kaj. Če ste za to: Na pot! Pripravi naj se koj! In ladja ga popelje, ne zavrne ga. Da vodijo nas le bogovi proč od tu do kraja srečno, kamor pluti hočemo!

Filoktet.

O srečna ura, blažen dan, predragi mož, brodniki ljubi! Oh, kako pokažem naj dejanski vam, kako da ljubim vas srčno? O stopi, sinko, da poljubim zemljo še, pod tole streho zla, da sam prepričaš se, s čim živel sem, kako sem neobčuten bil! Kdor le z očmi bi videl to, ne mogel bi prenesti tega drugi kdo kot jaz samo. A sila je učila me ljubiti zlo.

Zbor.

Postojta, čakajmo! Moža tam namreč dva se bližata: od tvoje ladje en mornar, a drugi tuj; ko slišiš jih, odidita.

Filoktet in Neoptolem se obrneta zopet nazaj iz vhoda v votlino. Med tem pride z desne po poti trgovec s spremljevalcem. Ta trgovec je ista oseba, kot je bil oni stražnik v začetku. Poslal ga je Odisej preoblečenega v trgovca. Ta stopi k Neoptolemu.

Trgovec.

Sin Ahilejev, temule tovarišu,
ki je pri ladji z dvema še na straži stal,
velél sem, da pove mi, kje bi te dobil;
slučaj je namreč hotel, — kdo bi se nadjal? —
da semkaj sem pristal na isti kraj kot ti.
Le z majhnim namreč spremstvom vodi
tržna pot
iz Troje me domov tja v vinorodni kraj
Pepáretos.¹ Ko slišal sem mornarje tam,
da v družbi so s teboj pripluli vsi tu sem,
sem sklenil, da povem novico ti poprej,
ko plovem svojo pot, ker srečal sem te tu.
Ti najbrž še ne slutiš, kaj se ti godi,
kaj novega Argejci so glede tebe
zdaj ukrenili; toda ni ukrep le to,
dejanski se vrši, ni na papirju le.

Neoptolem.

Za tako skrb, prijatelj, bom ti iz srca
ostal vsekdar hvaležen, če le nisem slab.
Razloži mi, kar rekel si, da slišim vsaj,
kak nov ukrep Argejcev mi prinašaš zdaj.

* **Trgovec.**

Na pot je Fojniks stari z ladjo se podal
in sina ž njim Tezejeva, da ti slede.²

¹ Peparetos, dandanes Skopelos, najznamenitejši otok severnih Sporadov. Znan je bil daleč na okoli vsled bogatega izvoza olja, žita in vina. Za Demostena se je izvažalo vino celo do Ponta. Po Odisejevem navodilu pove trgovec zelo primerno, da je doma na tem otoku, ker s tem prepriča Filokteta, da resnico govori. Ker je namreč ta otok vinoroden, je lahko umevno, da preskrbuje vojsko z vinom. Verjetno se mora zdeti tudi njegovo zanimanje za Neoptolema, ker leži Peparet v bližini otoka Skira.

² Da zasleduje Fojniks in pa Tezejeva sinova Akamas in Demofon Neoptolema, je seveda neresnično in ima namen, da bi tem prej odrinili s Filoktetom proč. Zelo primerno si je izbral Odisej za ta posel ravno Tezejeva sinova, ker bi bila ta dva najbolj upravičena, da se maščujeta nad Neoptolemom. Njegov vzgojitelj Likomedes je namreč umoril Tezeja, ki je imel posestva na Skiru.

Neoptolem.

Da s silo al z besedo me dobe nazaj?

Trgovec.

Ne vem. Kar slišal sem, le to ti sporočim.

Neoptolem.

Mar s takim ognjem Fojniks in tovariši
vrše tedaj Atridom to na ljubo zdaj?

Trgovec.

Res v teku je že stvar, ne na papirju le.

Neoptolem.

Kako pa to, da Odisej pripravljen sam
ni bil za vožnjo to? Mu tega strah ni dal?

Trgovec.

S Tidejevim on sinom pa po drugega
odhajal je, ko sem razpenjal jadra jaz.

Neoptolem.

In kdo je ta, ki sam je Odisej šel ponj?

Trgovec.

To bil je neki... A povej mi vendar prej,
kdo ta je tu? Govori tiho, kar poveš!

Neoptolem.

To, dragi, ti je slavnoznani Filoktet.

Trgovec

polglasno;

Zdaj ne sprašuj me več naprej! Kar moreš
brž
pripravi se, da greš od tega kraja proč!

Filoktet.

Kaj pravi, kaj šepče? Hoče li skrivaj
izdati me, ko govori s teboj mornar?

Neoptolem.

Ne vem prav, kaj veli. Odkrito naj pove,
kar rekel bo, da slišiš ti in jaz in vsi.

Trgovec.

Nikar ne obrekuj potem pri vojski me,
če govorim, ko bi ne smel! Koristim jim,
in jaz imam korist od njih kot reven mož.

Neoptolem.

Atride jaz sovražim in prijatelj moj
najdražji ta zato je, ker ne ljubi jih.
Če prideš torej k meni sem prijateljski,
ničesar ne prikriti, kar le slišal si.

Trgovec.

Glej, sinko, kaj storiš!

Neoptolem.

Že dolgo gledam sam.

Trgovec.

Povem, da tega ti si vzrok.

Neoptolem.

Samo povej!

Trgovec.

No, prav! Po tega gresta ona dva tedaj, Tidejev namreč sin in silni Odisej. Priseгла sta, da ga od tam dovedeta, če zlepa šel ne bo, pa s silo in močjo. Dejal je to Ahajcem Odisej na glas, da ga je slišal vsak, ker večji on pogum je kazal kot tovariš, da to izvrši.

Neoptolem.

A kaj je nagnilo Atride, da tako nanj gledajo skrbno po teku toli let, ki že pred davnim časom so ga vrgli proč? Kaj hrepene po njem? Je sila li bogov in kazen temu vzrok, plačilo zlobnih del?

Trgovec.

Ker bržčas ti povedal tega nihče ni, te poučim o vsem. Glej, prerok živel je iz slavnega rodu, sin kneza Priama,¹ z imenom Helenos. Nekoč gre v noči sam vun zviti Odisej, ki sramoti ga le in zaničuje vsak. On ujame, zveže ga in v sredo ga Ahajcev, krasen plen, pelja. Ta torej jim med drugim prerokuje to, da zrušili ne bodo Troje grada v prah nikdar, če tega tukaj ne pregovoré in odvedó z otoka proč, kjer biva zdaj. In komaj da zasliši to Laertov sin, kar prerok je dejal, obljubi že takoj, da on privede ga Ahajcem pred oči, češ da dobi najbrže rade volje ga, a če se branil bo, bo proti volji šel. Da to stori, zastavi glavo, kdor želi. Zdaj vse si slišal, sinko! Toda hiti brž, velim, zdaj ti in on in kdor te še skrbi!

Filoktet.

Nesrečnež jaz! Najslabši izmed vseh tedaj se je zaklel, da spravi me k Ahajcem tja? On pregovoril mene bo seveda še, da mrtev pridem s Hada sem kot oče mu.²

Trgovec.

Tegá ne vem. A k ladji moram zdaj nazaj. In vaju bog k izidu vodi srečno naj.

Odide on in spremljevalec.

Filoktet.

Ni grozno, sinko, to, da upa Odisej, da s sladko me besedo pelje z ladje kdaj tja sredi vrst Argejcev, kjer pokaže me? Nikdar! Poprej še kača me pregovori, ta moj sovrag, ki vzrok je, da sem hrom tako.

Pa kaj — on reče vse lahkó, vse upa si; za trdno vem, da tudi sem bo prišel zdaj. No, sinko, idimo, da daleč loči nas od Odiseja mórje in od ladje mu. Zato naprej! Kdor urno pravočasno gre, odmor in sen mu dobro dè, ko mine trud!

Neoptolem.

Ko mine piš vetrov, ki ladji bije v kljun, tedaj odplovemo; zdaj veje proti nam.

Filoktet.

Vsekdar je dobra voznja, če bežiš pred zlom.

Neoptolem.

To vem, a tudi onim je ovira to.

Filoktet.

Da bi oviral veter roparja, ga ni, če more kaj ukrasti ali ugrabiti ti.

Neoptolem.

Pa gremo, če želiš. A vzemi notri prej, karkoli potrebuješ in želiš najbolj!

Filoktet.

Res nekaj od bogastva rabim svojega.

Neoptolem.

Kaj neki, da na ladji tega moji ni?

Filoktet.

Zelišče neko imam, ki vedno rano to zazibljem ž njim, da spet nazaj se pomiri.

Neoptolem.

No, le prinesi ven! Bi si še rad kaj vzel?

Filoktet.

Če sem puščico loka po nemarnosti kam kako del, da ne dobi je kdo v roke.

¹ Priamos, sin Laomedonov, kralj v Troji.
² Te besede merijo na Sizifa, kar je že tudi Filoktet opomnil splošno v v. 448. Pravlјica namreč pripoveduje, da je ukazal Sizif svoji ženi, da naj ne napravi za njim po smrti običajnih daritev. Toda na onem svetu si izpros' od Plutona dovoljenja,

da se sme za toliko časa vrniti v življenje, da prisili svojo ženo, da stori svojo dolžnost. Ko pa pride na svet, se ne zmeni dosti za obljubo in veselo živi. Slednjič prekaní še smrt, ki pride po njega.

Neoptolem.

Kaj, to je oni slavni lok, ki ga držiš?

Filoktet.

Prav isti, dà, je to, ki ga imam v rokah.

Neoptolem.

Li smem od blizu tudi ga pogledati, prijeti, poljubiti smem ga kot boža?

Filoktet.

O sinko, tebi to in drugo, kar imam, dovolim iz srca, če le koristi ti.

Neoptolem.

Resnično to želim, a želja taka je: če smem, bi hotel to; a če ne smem, pa ne.

Filoktet.

Pobožno govoriš, in ti, o sinko, smeš, ki ti edini zreti dal si solnca luč mi krasnega, da vidim spet ojtejski kraj, očeta starega, zazrem prijatelje, ki si iztrgal me iz rok sovražnikov. Ne boj se! Dotakniti se ga tudi smeš. A da ga daš nazaj! Ponosen boš lahkó, da vsled kreposti ti edin si ga prijel; za dobro delo tudi jaz sem ga dobil.

Neoptolem.

Ni žal mi, da te vidim kot prijatelja. Kdor namreč z dobrim zna dobroto plačati, prijatelj tak je vreden več kot vsak zaklad. Zdaj stopi noter!

Filoktet.

Pojdi tudi ti z menoj!

Bolezen če, da zraven kot zaslomba greš. Odideta v votlino.

Zbor.¹

Seveda videl nisem, praviti sem čul, ker se je bližal postelji Zevsovi Iksion, pripel na kolo je vrteče ga sin Kronov² velemožni.

¹ Zbor je slišal in videl bedno stanje Filokteto. Zdaj povzame vse trpljenje in premišljuje zlasti njegovo osamljenost in bolečo rano. Konča pa z obljubo, da ga bo zdaj rešil Neoptolem iz tega življenja muk in trpljenja, toda domov pojde šele, »ko bo mesecev broj prešlo«, ker zdaj mora prej v Trojo.

² Kronos, sin Urana in Gaje, mož Rejin, oče Zevsov...

A o drugem ne vem, ki bi ga jaz slišal ali videl sam, ki kot ta bi dobil usodo slabšo.

Žal dasi in krivice storil ni, ampak pravičen pravičnim, ginil je nevredno tu. A to je čudno, vendar kako on sam povsod, šum ko valov mu le doni, torej kako prebil je tu solzno takó življenje!

Tu vedno sam je bival brez postrežnika, v kraju nikjer ni bóli tovariša, da bramorko bi glodajočo nogé takrat krvave mu potožil.

Ni ga, ki bi gorkó kri, ki iz ran teče na noži mu,

spet zazibal z zdravilnimi zelišči,

če po naključbi morda našel kaj

kje bi med travo pašnikov.

Lezel je zdaj sem, vlekel se zopet tja zdaj

kakor brez péstunje otrok,

če je kje videl lahko pot,

ko pomirila se je kdaj

rana srcé grizoča.

Zemlje svete jemal zrnja in drugega ni,

kar uživamo mi umni ljudje pač sploh,

če s puščico dobil ni si krilato

iz loka urnega hrane za želodec.

Duša nesrečna ti,

ki ti let že deset vina ni tok razveselil srca!

In kádar vidi lužo vodé le kje,

tja nógo pomika.

Zdaj pa, ko je sestal vrlega se rodu

s sinom, srečen postal bo in pa velik še.

Ko bo mesecev broj prešlo, popelje

na ladji on ga pomorski proti domu,

k melijskim vilam v log,

kjer je božji junak z bronastim ščitom se

približal tam

bogovom, ves obdan s svitlobo krog,

čez vrhe ojtejske.

Neoptolem in Filoktet prideta zopet iz votline.

Neoptolem.

Če hočeš, pojdi! Toda kaj ti vendar je, da kar molčiš in kot okamenel stojiš?

Filoktet

polglasno:

Oh, oh, oh, oh!

(Dalje.)

IZ RIBNICE DO MIŠNJA.

(ČRTICA IZ RUDNINSKE TEHNOLOGIJE.)

Čudovito je kemično delovanje vode, kateri se v zvezi »z zobom časa« ne ustavi nobena snov, pa naj se že imenuje pisani granit ali zardeli porfir ali sivo-raskavi trahit ali drugače. Voda raztaplja nekatere dele in jih odnaša kot »izlužnine«, ostanke pa imenujemo razkrojnine.

Med temi je za slovenske pokrajine važna porcelanka ali kaolin, nastala po vplivu ogljenčevo-kisle vode na hribine z živci, n. pr. ortoklas (K-Al-silikat) kot aluminijev-vodiko-silikat; važna pa je zato, ker je dajala že v davnini in daje še danes zaslužka premnogim družinam, ki se bavijo z lončarsko obrtjo,¹ kakor nam pove seriozna narodna kitica:

Tam doli u Rakitnici
Tam delajo se piskrci
Trpežni in lepi.

Seveda so naši rojaki ponižni in skromni ljudje, zato tudi v keramiki ne marajo za odlična mesta, ampak čepe glede napredka v tej umetnosti tam doli na prvem klinu lestvice. Najnižjo stopnjo keramične tehnike zavzema opekarsstvo, vrhunec pa izdelovanje porcelana.

Čudno se utegne zdeti laiku (nestrokovnjaku), da sta surova opeka in fina brclanasta vaza na mizici milijonarke — brat in sestra. In vendar je tako; oba sta keramična proizvoda, iz bistveno iste surovine, samo da ni v obeh slučajih enako čista.

Keramika, po domače lončarska obrt, nam lepo kaže, kako se da s temeljitim proučevanjem kemičnih lastnosti, ki jih imajo surovine, z izpopolnjenimi metodami in z dobrim okusom povzdigniti kaka obrt, da ne ustvarja samo vrlo porabnih predmetov za vsakdanje življenje, ampak tudi objekte, ki jih moramo prištevati k najplemenitejšim produktom umetne obrti.

¹ Beri kaj več o tem v „Dom in Svetu“, l. 1903. in sl. v spisu J. Jovana „Domači obrti na Kranjskem“.

PROF. FR. PENGOV.

Lončarstvo je izmed najstarejših umetnosti človeških. Preden so cvela stara asirska in egipčanska mesta in preden je bila Troja, so že izdelovali našim ribniškim, črnomaljskim, krškim in kamniškim lončarjem v zgled in posnemo njihovi pramojstri kalupe (modele) in vzorce za moderno robo v 20. stoletju! V mostičarskih plasteh (ljubljsko barje) nahajamo poleg orožja iz živalskih kosti in nefrita ali ledvičnjaka (neke vrste amfibola) tudi žgano domačo posodo. O lončenih izkopinah ob Nilu sklepajo geologi, da morajo biti stare vsaj 15—17 tisoč let. Ta častita starost nam tudi pojasnjuje konservativnost slovenskih lončarjev, ki hočejo iz samega spoštovanja do starine ostati pri starem. Seveda bi bilo pa delo z modernimi pečnicami (t. j. pečmi) za kurjavo premoža mnogo dobičkonosnejše od sedanjih staroklasičnih peči za drva; tudi uči moderna keramična tehnika vse drugače, kako se oblikuje in lošči (glazira) lončeno blago, nego prakticira to naš Ribničan. Pa pustimo moža, saj »komur ni svetovati, mu ni pomagati«.

Najpreprostejše keramično blago je opeka za zid, strešnik, drenažne cevi in pod. Vse to blago je narejeno iz ilovice, t. j. kremenčevokisle glinice, ki je pa onečiščena z železnim okisom (odtod rdeča barva žgane opeke) in apnom, drobcu raznega kamenja etc.

Zidake, z normalnim formatom 25 (dolg) × 12 (šir.) × 6,5 (visok) cm, hodijo izdelovat v naše dežele ob toplem poletju laški lastovičarji, ki so pridni in spretni, skromni in trezni, slovenskemu delavcu sicer v prelep zgled, a nikakor ne v čast! Večje opekarne se poslužujejo za oblikovanje opeke posebnih strojev (Ziegel-presse). Za žganje opeke se vidijo le tuintam še stare vrste peči, ki potrebujejo zelo veliko goriva in dajo neenakomerno in nelepo blago; skoro povsodi so stopile na njihovo mesto Hoffmannove obročne

peči z visokim dimnikom, v katerih se poleg drugih vrtilin tudi žge opeka nepretrgoma. Temperatura v taki peči znaša 900—1300° C, torej ne baš veliko. Nič manj duhovito zamišljena ni Bockova kanalna peč, v kateri se kuri sredi ca. 40 m dolge peči in se premika opeka na železnih vozičkih od enega konca peči do drugega; na prvi polovici pota se osuši in zagreje, v sredi popolnoma »skuha«, v drugi polovici pa polagoma ohladi.

Doslej omenjeni ilovnati produkti so srhki in luknjičavi.

Na drugi stopnji keramike srečavamo sicer še vedno porozno blago, ki pa kaže prevažen napredek, da je neizgorljivo in tudi proti kemikalijam zelo stabilno. Sem prištevamo n. pr. šamotno opeko, ki se rabi za peči z veliko vročino, dalje grafitne topilnike (Grafittiegel), ki sestajajo iz gline, ki ji je primešanega šamotnega prahu, kremenčevega peska in izpranega grafita. Žgó se pri zelo visoki temperaturi in služijo n. pr. pri izdelovanju karbida, sploh v elektrokemičnih obratih.

Naslednjo skupino keramičnih izdelkov tvori lončevina in preprosta, t. zv. fajenca (fejangs) in tej podobno blago majolika. Preprosta fajenca se loči od fine v tem, da ima žgana prva rumenkasto do rdečkasto, druga pa svetlo-belo barvo.

Predmeti iz gline se oblikujejo na razne načine, največ se pa rabi lončarska koluta (Töpferscheibe); deloma opravi vse delo umetelna človeška roka, pri bolj zamotanih objektih pa služijo kalupi (modeli) iz sadre in pa šablone iz lesa ali kovine. Tako izdelana posoda se osuši najprej na zraku, potem pa se utrdi pri nevisoki temperaturi (okoli 1000° C) v kalskih pečeh; ker je pa taka posoda še luknjičava in ne drži tekočin, jo je treba še loščiti ali glazirati, t. j. preobleči jo na površju s steklovino.

Kamenina (Steingut), kateri sorodna je terracotta, se loči od navadne lončevine po boljših surovinah, iz

katerih se nareja, kakor tudi po mnogo skrbnejši glazuri. Surovina je glina z apnom in kremenčevim peskom, apna je 10—20%; glavna razlika pa je v žganju blaga. Dočim se žge lončena roba le enkrat in se obenem tudi lošči, se žge kamenina dvakrat; prvič se žge posoda kot taka (Ver-glühbrand), drugič pa se ji vžge še glazura (Glatt-, Garbrand).

Lošč ali glazura, kaj je to? Našel je to umetnost Lah Luka della Robba. Iz kemije je znano našim cenj. čitateljicam in prijateljem, da je med stekli svinčeno najlažje raztopno. Zato je tudi svinčena glazura najcenejša. Dobiš jo, ako zmelješ kako naravno svinčeno spojino, n. pr. svinčeni sijajnik (Pb S), zmelješ skupaj z malce glin v fin prah in zamešaš z vodo v redek sok. S tem sokom namažeš ali kar pomočiš vanj glinasto posodo, ki jo hočeš loščiti. V peči se raztopi v vročini steklo, ki se napravi iz svinca in kremenčeve kisline v glini in glazira celo površino. Žal pa je svinec strupen in zato je raba tako glazirane posode v kuhinji prepovedana.

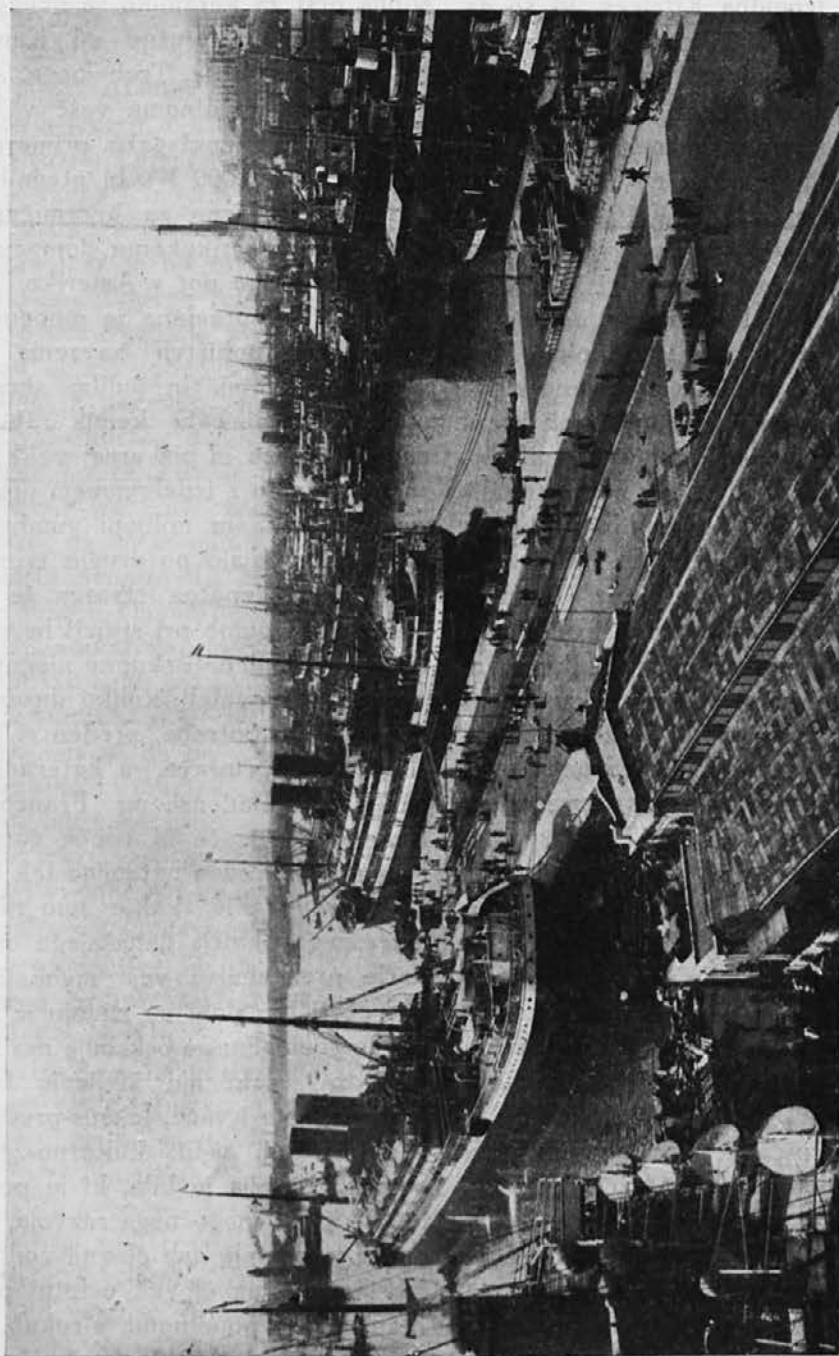
Drugo glavno skupino keramičnih izdelkov tvori gosto glinasto blago (brez luknjic).

Sem spadajo neglazirane Klinker-plošče (Klinker-Mettlacher-Platten), s katerimi vidimo obložene stene po kopalnih sobah in straniščih v finejših stavbah. Te plošče kažejo večinoma lične ornamente, ki so narejeni iz kovinskih okisov, ki smo jih natresli s pomočjo šablon na plošče iz gline stisnjene s pomočjo hidravličnih stiskalnic in ki dobijo po ognju lepe žive barve (kovinske glazure). Taki okisi so n. pr. kobaltov za modro, kromov za zeleno, uranov za črno, bakrov za zeleno, manganov za vijolično do rjavo barvo.

Od kamenine (Steingut) treba ločiti kamenovino (Steinzeug), ki stoji brclanu že zelo blizu; loči se od njega le po tem, da ni tako lepo prosojna, zato pa mnogo bolj občutljiva za nagle toplotne izpremembe. To je tudi vzrok, da si kamenovina ni mogla priboriti mesta v kuhinji. Pač pa izdelujejo iz kamenovine posode

za kemične tovarne, vrče za vodo in pivo, za rudninske vode, kakršnih izdelajo na Češkem in Nasavskem na stotisoče vsako

nejše. Glazura je tu silno enostavna. Ko gori v peči močan ogenj, vrzi vanj perišče kuhinjske soli (Na Cl), ki se hitro izpre-

GENUA: LUKA.

leto. Žgo se po tri dni pri silno visoki temperaturi in hlade tudi najmanj toliko časa.

Kamenovina sicer ne potrebuje glazure, a če se lošči, je blago mnogo sijaj-

meni v paro. Ta se spoji s kremenico, ki je v glini, v natrijevo steklo, ki obda vso površino posode s svetlo prevlaklo. Če pa hočemo dati posodi še lepo

kostanjevo barvo (solna glazura je brezbarvna), treba vreči za soljo še nekaj smolnat. lesa, ki razvije v zaprti peči obilno saj.

Kralj vsega glinastega blaga pa je porcelan, iznajdba Kitajcev, ki so ga poznali menda že 200 let pred Kr. r., po drugih ga pa jeli izdelovati šele okrog l. 700 po Kr. Naj bo temu kakor že, prve novice o kitajskem porcelanu imamo v Evropi iz 11. stoletja, ko je bila ustanovljena slovita tovarna v Kingtentschinu. V 16. in 17. stoletju so jeli izvažati to blago v večjih množinah v Evropo zlasti Holanci in Portugalci, ki so mu dali tudi ime po lepem morskem polžu s porcelanasto lupino: Porcella. Zanimiva je iznajdba porcelana v Evropi, ki se je posrečila po tisočeri brezuspešnih poizkusih od raznih strani slučajno leta 1706. Böttgerju, neprostovoljnemu alkemistu saškega volilnega kneza in poljskega kralja Avgusta II. Podpiral je iznajditelja pri tem tudi grof Tschirnhausen, sam strokovnjak v prirodoslovju in navdušen eksperimentator za porcelan. Četudi ni našel »kamena modrih« za izpreminjanje katerihkoli tvarin v zlato, pa je le odprl Böttger svojemu kronanemu ječarju zlat vir dohodkov s prvo tovarno za porcelan, otvorjeno leta 1710. v Albrechtsburgu pri Mišnju (Meissen). Leta 1718. je nastala slovita porcelanska tovarna na Dunaju, leta 1750. v Berlinu itd.

Najplemenitejši izdelek keramike je trdi porcelan, bel kot mleko, močno presojen in trd tako, da ga jeklo ne razi. Imenitna češka tvrdka »Amphora« (Rießner, Stellmacher & Kessel, Turn-Teplitz) izdeluje iz posebne slonokoščene porcelanovine prekrasne vaze, doprsne kipe, vrče, kozarce, cvetlice, service za kavo in dezert, fantastične predmete itd. Da je tako blago še lepše, ga končno še umetniško lepo poslikajo, bodisi s prosto roko ali pa tudi s takozvanim Abzieh-papirjem, ki je vsakemu otroku znan. Barve za te slikarije obstoje iz kovinskih okisov in svinčenega stekla, skupaj zmletih v prah in zmešanih nato s terpentinovim oljem; ornamenti se naslikajo v najboljšem slučaju s čopičem

in potem vžgo z ognjem na posode; na podoben način se porcelan tudi pozlačuje.

Pri nas kopljejo porcelanko pod Svetim Primožem na dnu Črne doline. Sposobna prst za keramiko se nahaja pa tudi na Dolenjskem, južno od Kuma, krog št. Ruperta, Mirne, Trebelnega. Ako bi se našel mož, popolnoma več v keramični stroki, ki bi razpolagal s primernim kapitalom (vsaj 40.000 K), bi utegnil ustvariti z manjšo tovarno za keramične izdelke eksistenco marsikakemu domačinu in mu prihranil bedno pot v Ameriko.

Poraba porcelana je mnogovrstna. V gosposkem pohištvu zavzema bistveno mesto v kuhinji in jedilni shrambi, po omarah in mizicah; kemik rabi porcelanaste skledice in piskerce; veliko tovaren se peča edino z izdelovanjem umetnih zob iz porcelana, in milijoni gumbov iz iste snovi se porajajo po drugih tvornicah.

Kako neznatna stvarca je pač tak porcelanast gumb pri srajci! In vendar, ko bi si mogli ogledati skupno njegov početak v tovarni, bi videli, koliko duševnega napore je bilo potreba, preden si je izmislil človek vse priprave, s katerimi narejajo danes na Badenskem, Francoskem, v Achenu na tisoče in tisoče gumbov, vse brez napake, eden natančno tak kot drugi.

Keramika je, kakor smo razvideli iz pretesnega okvirja današnjega opisa, vendarle prezanimiva veja mehanično-kemične obrti ter sloni na znanju iz mineralogije in geologije; ne oskrbuje nas le s predmeti za vsakdanje življenje in veselje (porcelanaste igrače, luksuz-predmeti), ampak ima tudi velik kulturno-zgodovinski pomen. Kemija je bila, ki je pomogla tej industriji do mogočnega razvoja, kajti šele odkar je postala ona glavna voditeljica pri fabrikaciji, ima človek celotni proces pri žganju blaga popolnoma v rokah. Posebno je pa podpirala kemija keramično obrt pri dekoraciji in glaziranju blaga. Tako kemija ne ustvarja le novih obrti, ampak osvežuje in krepi tudi take, ki so na svetu že izza tisočletij, morda sploh od prvih dni, ko je stopil človek na površje zemlje.

IZ EGIPTOVSKIH GROBOV.

DR. J. SAMSA.

Ko se je sloviti zemljepisec Strabon (rojen okoli l. 65. pred Kr. v mestu Amasea v Pontu, umrl l. 24. po Kr.) mudil v egiptovskem mestu Arsinoe, ga je peljal njegov kučegazda k jezeru, v katerem so bili krokodili, ki so jih Egipčani po božje častili. Strabon je vzel s seboj kos kolača, pečenke in vrček sladkega vina. Eden izmed jezerskih prebivalcev je bil ravno prav zložno položil luskinde svojega telesa po obrežju. V tem trenutku pridejo svečeniki krokodilov, mu odpro gobec ter mu položijo v žrelo kolač in pečenko, to pa zalijejo z vinom. Žival skoči v jezero ter plava na drugo stran jezera, kjer je bila kmalu od koža drugega na enak način pogoščena. Sto let prej pase je mudil v Egiptu kot turist rimski senator L. Memmius; višji uradnik (okrajni glavar) je naročil vaškim uradom (županom), naj uredijo vse potrebno za sprejem visokega gosta. Ta uradni dopis se nam je ohranil; glasi se:

»Skrbi naj se, da bo v primernih krajih pripravljeno prenočišče in da bodo mostiči za izkrcaje pripravljeni; kjer se bo senator izkrca, naj se mu prinese predpisana darila; dalje naj bo pripravljen kruh za »petesuha« in druge krokodile.«

Kako pa se nam je ta uradni akt iz l. 112. pred Kr. ohranil? Krokodilom se imamo zanj zahvaliti; neverjetno, kaj ne, a vendar resnično. Le poslušaj! Ako si bil že v kakem večjem muzeju, si gotovo videl egiptovske mumije, to so balzamirana, v platno trdo zavita trupla. Egipčani pa niso samo človeških trupel tako skrbno shranjevali, ampak tudi trupla tistih živali, ki so jih po božje častili. Tako se nam je ohranilo tudi mnogo krokodilskih mumij. Leta 1899. sta glasovita angleška preiskovalca papirov Bernard Grenfell in Artur Hunt kopala v okolici mesta Arsinoe ali Krokodilopolis (Krokodilsko mesto); pri vasi Umm el Baragât, kjer je bilo nekdanje staro mesto Tebtunis, sta preiskovala grobove iz časa egiptskih kra-

ljev Ptolemejev (3. stoletje pred Kr.). Pri kopanju zadene eden izmed delavcev na krokodilsko mumijo ter jo razbije. Ko pa sta učenjaka začela mumijo ogledovati, sta v svoje veliko veselje opazila, da je bil krokodil zavit v velike popisane papirove pole. Začelo se je nervozno iskanje po pesku in v malo tednih sta našla več tisoč krokodilskih mumij, a le dva odstotka jih je bilo v papire zavitih. Ti krokodilski grobovi so bili precej plitvi, navadno ne globlji nad en meter; pogosto je bilo pet do deset krokodilov v enem grobu z glavami obrnjenimi proti severu.

Te krokodilske mumije torej so bile ovite z dolgimi papirovimi polami, ki so obsegale 100 do 200 vrstic pisave. V 31 mumijah se je našlo 264 papirovih listin.

Ti papiri iz krokodilskih grobov pa so le prav majhen del papirovih listin, ki so se v zadnjih dveh desetletjih v velikanski množini našle v Egiptu. Egipčani — mešanica iz Grkov, orientalcev in domačinov — so se držali načela: »Quod non est in actis, non est in mundo« — le zapisana beseda kaj velja. Trgovsko in sploh socialno življenje je bilo pri njih zelo razvito. Pobotnice, pogodbe in druge listine so shranjevali v lesenih zabojih ali v velikih ilovnatih vrčih. Morda v prvem stoletju pred Kristusovim rojstvom pa je prišlo iznajdljivi glavi na misel, da se dajo te velike zaloge papirovih listin praktično uporabiti, n. pr. pri zavijanju mumij. Temu praktičnemu človeku se imamo zahvaliti za najstarejše papire iz časa Ptolemejev.

Brez števila papirov pa je ostalo v svetiščih in uradnih arhivih; saharski pesek jih je s celimi mesti vred pokril za stoletja, šele v našem času so se začeli ti grobovi odpirati in še danes vstajajo mrtvi iz njih. Največ papirov se je našlo v pokrajini Fajum; v hišah mesta Dimêh so v letih 1887—1894 domačini našli velike zaloge papirov, ki so prišle v muzeje v Berlin, London in na Dunaj.

Glavna zaloga papirov pa so majhni nasipni griči, — Arabci jih imenujejo »kôm« — značilni za egiptovsko pokrajino, 20—70 metrov visoki; nastali so pri vsaki stari naselbini iz različnih odpadkov, črepinj, cunj, gnoja itd. Na taka gnojšča so znašali tudi papirove listine, ko je izgubila njihova vsebina svoj pomen. Pri mestu Oxyrrhynchos so našli cele košare polne papirov. Gnojna in peščena plast, ki se je nad temi listinami naredila, jih je rešila.

Vrednost teh najdb je neprecenljiva. Ti listi nam odpirajo pogled v helenistično dobo, kažejo nam življenje tedanje dobe jasneje kakor bi ga nam mogel opisati oči-videc. Ni je skoro zadeve mestne uprave, javnega in privatnega življenja, socialnega vprašanja, ki bi nam v teh listinah ne odsevala v zanimivi, izvorni luči. V teh papirih imamo popolnoma nove, neizčrp-ljive vire kulturne in gospodarske zgodovine starega veka.

Vzemimo par teh listin v roke.

Glej ta-le šop papirov, ki ima skoro same številke; to je z e m l j i š k a k n j i g a mesta Arsinoe, obsega za vsako leto posebej zaznamek žita, ki ga morajo posamne vasi oddajati rimskim uradom. Žitno vprašanje je igralo v rimskem času, pa tudi že prej, za časa Ptolemejev, v Egiptu veliko vlogo.

Zemlja je bila ali državna domena ali pa last svetišč, vojakov in uradnikov. Kmetovalec je imel le hišo, niti zrna ni smel sam spraviti. Pod državnim nadzorstvom, na državnih mlatiščih se je žito mlatilo. Ko je bilo vse omlačeno, je moral kmetovalec pod županovim nadzorstvom žito zmeriti. Ako je imel dolgove, se je primerna mera žita odračunala za plačilo dolgov; drugo je moral peljati v bližnjo kraljevo žitnico (thesaurus — zaklad). Tu so žitni uradniki (σπολόγοι) žito sprejeli in mero vpisali. Posebna zadruga voznikov je skrbelo za prevoz žita do prihodnjega prekopa ali do Nila. Tu so žitne zaloge nakladali na ladje, ki so šle v Aleksandrijo. Kapitan je moral pri prejemu žita priseči,

da bo z žitom pravilno ravnal, da bo skrbel, da se bo žito pošteno oddalo. V zahodni luki aleksandrijski prevzame žito rimski kapitan, ki pelje žito v Italijo; v Puteoli ali v Ostiji ga odda rimskim uradnikom. Poglej ta-le papir; v njem poroča kapitan X. o svojem prihodu v Puteoli in o svojem službenem bivanju v Rimu.

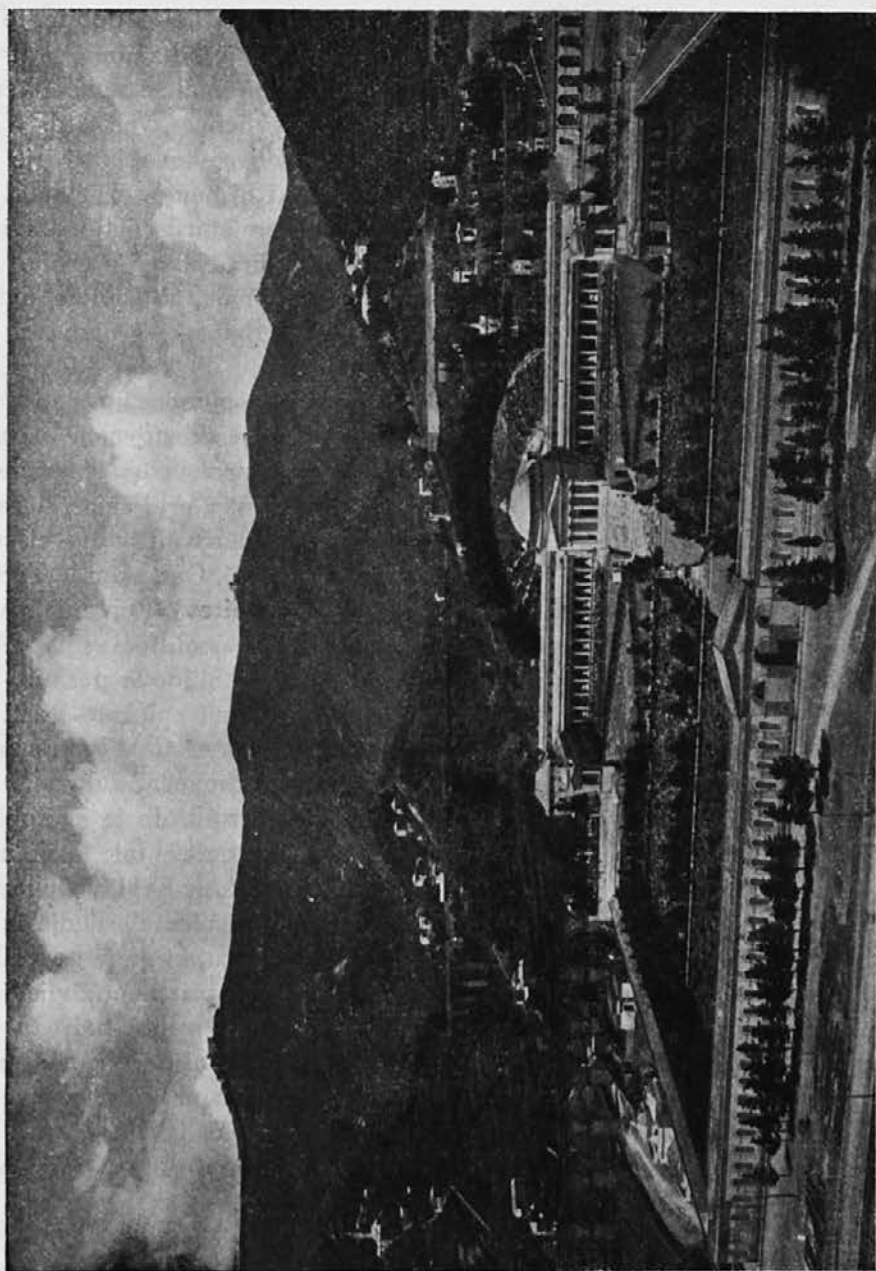
Kaj pa ti-le trije listi tukaj? To je zapisnik prebivalcev za eno okrožje mesta Arsinoe, pravi pravcati »status animarum«, kakršnega imajo naši župni uradi. Poglejmo v ta stari »status«. V njem bremo, da je bil v petem letu vladanja cesarja Vespasijana (l. 73. po Kr.) Herakleides načelnik mestnega okrožja ob cesti Apolloniu Parembole. 35 hišnih posestnikov je tu zaznamovanih, hiše nimajo številke, imenujejo se po gospodarjih. Nekaj stanovanj je oddanih v najem; tu bremo tudi imena strank in obseg najetih stanovanj. Ena stranka ima polovico hiše v najemu, druga tretjino ali četrtino. Ker je treba od vsake moške glave plačati davek, slede imena in starost moških prebivalcev; Judje morajo tudi od žensk davek dajati, zato so tudi Judinje vpisane. Ob cesti Apolloniu Parembole stanuje 346 moških, vpisanih je tudi 44 sužnjev. Število članov družine se giblje med 2 in 6.

Poglejva še kaj drugega. To-le, kar si ravno v roko vzel, so policijski akti. Beriva: V vasi Pelusium je živel Machatos, ki je imel skupno s sosedom Poorisom zemljišče, na katerem je sezidal Afroditi svetišče, katerega je hotel obzidati z zidom. Ko pa je Machatos med obzidavanjem umrl, je Pooris začel proti obzidavanju ugovarjati. V tej vlogi, ki jo imava midva v rokah, se Machatova vdova Asia pri policijskem uradu pritožuje proti Poorisovemu ugovoru. — Komaj je policijski komisar to zadevo »vzel na protokol« in vdovi zagotovil uradno pomoč, že pride druga stranka: Pastir, ki toži, da mu je bila pri nekem pretepu ukradena suknja. — Dalje nastopi Hipponikos, ki se brani sprejeti dediščino svojega brata, ker je preveč zadolžena. — Za njim čaka kmet, ki so mu

sosejke odprli jezove, da mu je voda preplavila in uničila setev.

Zdaj pa le glej in poslušaj, zanimiv prizor se nama bo nudil. Ravnokar je vstopila kmetska žena iz bližnje vasi Trikomia;

Tu pa si je kopelšček Petehon dovolil neslano šalo; odprl je cev z vročo vodo in žena si je opekla levo nogo. Iz uradnega akta razvidimo, da sta si okrajni glavar in policijski ravnatelj ogledala opekline na

GENUA: CAMPO SANTO (POKOPALIŠČE).

Filista ji je ime, njen oče je Lisias. Po napornem delu na polju je stopila v ljudsko kopel, da se očedi in okreпча. Ko je prišla iz vode, je stopila v drugi oddelek kopeli, kjer je bilo dovoljeno rabiti milo.

njeni nogi; na robu uradne listine pa je odlok: »Toženec Petehon naj se takoj pripelje in zasliši.«

Zanimiv pogled v intimnosti privatnega in družinskega življenja nam nudijo

poгодbe in pisma, ki so nam jih papiri ohranili. Vzemimo onile papir v roke. Učna pogodba je, ki jo je leta 66. po Kr. r. sklenil tkalski mojster Trifon iz mesteca Oksirinhos s tkalcem Ptolemejem. Glasi se: »Tkalski mojster Ptolemej se zavezuje, da bo v teku enega leta naučil Trifonovega sina tkati. Dečko ima hrano doma, za to plača Ptolemej Trifonu 5 drahem mesečno (1 drahma = 90 vinarjev), na koncu leta pa 12 drahem za obleko. Ako fant kak dan delo zamudi, ga mora pozneje nadomestiti. Ako bi hotel oče pred koncem učne dobe dečka domov vzeti, plača 100 drahem Ptolemeju, 100 pa mestni blagajni. Ista kazen zadene Ptolemeja, ako bi zane-marjal svoje dolžnosti nasproti vajencu.« Zakaj pa Trifon, ki je tudi tkalec, sam ni učil svojega sina? Tudi to nam povedo listine iz mestnega arhiva. Imel je očesno bolezen, tu-le je odpustnica od voj. službe.

Nič manj zanimiv ni pogled v r a z n e trgovske knjige in zapisnike, vabila, naročila. Neko vabilo h kosilu se glasi: »Antonij, Ptolemejev sin, te prosi, da pri njem kosiš pri slavnostnem obedu Sarapovem v Serapeju jutri 15. t. m. ob 3.« — Pasion — dijak? — naroča svojemu očetu: »Prosim, kupite mi 10 pol papirja, 15 držal, za 8 stat. (1 stater = 4 drahme) črnila, za 5 staterov voska itd.«

Papir, ki ga imamo ravno v rokah, nam slika gospodarsko življenje na obširnem posestvu dosluženega vojaka L. Beliena Gemela. Z vojaško natančnostjo daje navodila in ukore svojim oskrbnikom.

Papiri nam dokazujejo, da je vojak že takrat potreboval denarja. Evo vam pisma sina vojaka:

»Svoji iskreno ljubljeni materi tisoč pozdravov. Predvsem želim, da bi se Vam dobro godilo, Vam in vsem dragim doma. (Tudi naš vojak piše domov: Pozdravljam čez hribe in doline in želim, da bi Vas moje pismo pri najboljšem zdravju našlo.) Ali bi mi ne mogli poslati, ko dobite to pismo, 200 drahem? Ko je bil zadnjič brat Gemelus pri meni, sem imel še samo 20 staterov, sedaj nimam nobenega več« itd.

Bodi dovolj naštevanja. Ni je življenjske zadeve, ki bi nam v originalni luči ne odsevala iz teh starih listin. Živi, realni ljudje vstajajo pred nami iz grobov, popolnoma podobni nam, ki živimo dve tisočletji pozneje. Egipski grobovi so dokaz, kako moderen je bil helenistični Egipt.

Še večjega pomena pa so papiri v slovstvenem in jezikoslovnem oziru. Mnogo slovstvenih proizvodov klasične vrednosti, ki jih je svet prej smatral za izgubljene, so nam darovali v novejšem času egiptovski grobovi. Omenjam le Timotejevo ditirambsko pesnitev »Peržani«, Aristotelov zgodovinsko-politični spis »Atenska ustava«, lepe Bakhilidove pesmi. — Jezik teh listin je tedanji splošno-grški ljudski jezik (*koivij*), prav isti, v kakršnem je pisano sv. pismo novega zakona. Bili so učenjaki, ki so trdili, da je svetopisemska grščina umetna, da se tak jezik ni nikoli govoril. Papiri so neovrgljiv dokaz, da so bili svetopisemski pisatelji ljudje iz naroda in so pisali v jeziku, ki ga je govoril narod.

Malo vemo o pristnem življenju starih narodov, skoroda velja tudi tu beseda pesnikova: »Oh, naši so samo grobovi.« A iz teh grobov nam včasih zasveti staro življenje v novi, jasni luči.

JUDICA ME, DEUS...

LEOP. TURŠIČ.

Gospod, Ti razjasnil si mojo mladost,
pokazal z ljubeznijo varna ji pota.
Razpodil si megle in solnca ji dal,
vzplamtela resnica, zbežala je zmota...

In vsak dan v kesanju približam se Ti
slabosti in krivde in grehov zaveden...

Gospod moj, Ti sam poznavalec si src,
in veš, da sem Tvojih sladkosti nevreden.

Kako koprnim, da bi Tvoj bil, ves Tvoj,
pa tisoč okov me na zemljo še veže. —
Duh sili v višavo, a slabo telo
tišči ga nazaj, da Te ne doseže...

SPOKORNIK.

BOGUMIL GORENJKO.

Priteče in se ga oklene krog
vratu.

(Luk. XV. 20.)

Povrnil se je sin pod rodni krov:
»Grešil pred nebom sem, pred tabo, oče,
ne imenuj me sina več, o oče,
naj zadnji tvojih bom najemnikov!«

Ko pa zagleda oče ga njegov,
naproti mu hiti, da stisne vroče
na srce ga, vesele sreče mroče,
da sin se vrnil k njemu je domov. —

Tako se k Tebi srce je vrnilo,
da vse pove Ti grehe, da izjoka
solzé, ki jih kesanje je rodilo.

In Ti izgubljenega. objel otroka,
kot da nikdar to srce ni grešilo,
tako ga je objela tvoja roka!

Gre za izgubljeno, dokler je
ne najde.

(Luk. XV. 4.)

Pastir, ki sto ima ovac, pa eno
naj izgubi, kaj vseh ne popusti
in gre iskat jo; in ko jo dobi,
na rame si zadene jo iskreno. —

In mislite si gospodinjo-ženo,
ki eno samo drahmo izgubi:
pomete hišo, luč si naredi,
da najde spet bogastvo izgubljeno. — —

Kdor srečal je Ljubezen sveto v noči —
brez zvezd, brez cest, z zdvojenjo dušo sam,
čolnar, ki roga se mu strast - vihar, —

Ljubezen, ki ga dvignila je k moči,
ki mu ljubó je pokazala: kam,
o, on ne zabi ure te nikdar!

Ali moreta piti kelih, ki ga bom
jaz pil?

(Mat. XX. 22.)

Takrat je k Njemu pristopila mati:
»O daj, da sina moja bi sedela
na Tvoji desni in na levi v zlati
kraljevi slavi!« — »Kar si zdaj želela,

tegà nikomur Sin ne more dati;
a pila bosta kelih moj, trpela,
in s krstom mojim morala oprati
življenje svoje, misli, svoja dela!« —

Za sina siva mati je prosila
in v upu - strahu se je radostila,
kot mati Cebedejevih sinov.

In, majka, glej, za daljnimi gorami
ovenčan s hrepenenjem dan se dramí,
ko stopi sin k altarju v sveti krov!

ŽIVLJENJE IN SMRT FRIDERIKA CHOPINA. V. HYBÁŠEK.

Friderik Chopin je bil rojen dne 1. sušca leta 1809. v Železavi Woli pri Varšavi. Po njegovih žilah se je pretakala francoska kri. Njegov oče Nikolaj je bil Francoz, ki se je kot odgojitelj v rodbini grofa Skarbka med Poljaki popolnoma udomačil. Mati je bila pristna Poljakinja, Justina Krzyżanovska.

Chopin je bil že kot dete tako slaboten, da so se stariši bali, da ga ne bodo mogli odgojiti za kak poklic. Toda v slabotnem telesu je bil velik glasbeni genij, ki ga je v njem oživil češki glasbenik Vojteh Živný, kateri je začel 9 let starega Chopina poučevati v igranju na klavirju. Sedem let je mladega dečka poučeval v glasbi in z gotovostjo prerokoval, da bo iz Chopina kedaj še velik mojster, ker je imel izreden talent za glasbo.

Mladi Chopin je imel velikrat priliko poslušati prekrasne, melanholične narodne pesmi rodu Mazurov. Te slovanske narodne pesmi so naredile nanj tako globok vtis, da so mu odmevale v duši vse življenje. Zato ni čuda, ako je z njihovimi motivi obogatil in prepredel vse svoje skladbe in produkcije na klavirju.

S sedemnajstim letom je dobil od starišev dovoljenje, da se sme popolnoma posvetiti glasbi in iti na konservatorij v Varšavo, katerega je takrat vodil ravnatelj Josip Elsner, po rodu Moravan.

Tako se je vsa Chopinova glasbena izobrazba vršila na čisto slovanski podlagi: mati je bila Poljakinja, oba učitelja Čeha in narodne mazurske pesmi so bile temelj njegovemu umetniškemu ustvarjanju. Seveda se ne da tajiti, da se je pozneje, ko je prišel v tujino, približeval tudi bolj mednarodnim skladbam, a vkljub temu veje iz vseh njegovih skladb slovanski duh.

Po zaslugi mecena kneza Ant. Radziwilla, kateremu se je Chopin s svojim izrednim glasbenim talentom priljubil, mu je bila odprta pot ne le v visoke aristokratske kroge, marveč tudi med glasbenike

in umetnike prve vrste, kakor so bili Kreutzer, Mayseder in dr. S temi se je seznanil leta 1828. na Dunaju, kjer se je dalje izobraževal. Tu je tudi prvič nastopil s svojimi improvizacijami poljskih narodnih pesmi »Krakowiaki in Variacije op. 2.«

Z njimi si je pridobil priznanje in občudovanje vseh strokovnjakov; njegova slava je šla pred njim v Prago in Berlin, kjer je nekaj časa bival, da se je izpopolnjeval.

Ko je leta 1830. izbruhnila na Poljskem vstaja, se je Chopin poslovil od svoje drage družine v Varšavi in je zapustil domovino, katere potem ni videl nikdar več. Pri tej priliki so mu častilci podarili prekrasno srebrno kupo, napolnjeno s poljsko zemljo, in mu za slovo rekli: »Kjerkoli boš popotoval in bival, nikdar ne pozabi svoje drage domovine, nesrečne Poljske.«

To kupo s poljsko zemljo so mu pozneje na lastno željo dali v grob. Na Dunaju so vsled poljske revolucije začeli visoki krogi, in zlasti Metternihov dvor, postrani gledati Poljake. A tudi v tem času je Chopin javno kazal simpatije do svoje domovine. Ko so mu dokazovali, da mora biti umetnik kozmopolit in stati na mednarodnem stališču, jim je odgovoril: »Četudi sem kot umetnik še v zibelki kot Poljak sem cel mož.«

To svojo ljubezen krasno opisuje v nekem listu do svojega prijatelja. Tu pravi, da je njegova edina želja, da bi bil vsaj bobnar, če že ne more biti radi slabotne telesne konstitucije bojevnik za koristi drage domovine.

V teh razmerah so stariši in prijatelji vedno bolj silili Chopina, da bi zapustil neprijazni Dunaj in šel v Pariz. Chopin jih je slednjič ubogal in v Parizu dokončal svojo umetniško pot. Tu je tudi po 19letnem bivanju našel svoj grob.

Pariz je nanj silno vplival, toda takoj v začetku se mu je bilo boriti z dvema sovražnikoma, z uboštvom in nevoščljivostjo.

Veliko bridkih ur mu je prizadel zlasti virtuozi na klavirju, Kalkbrenner, ki se je bal, da ga bo Chopin prekosil. Zato je začel proti njemu intrigirati, da bi mu bivanje v Parizu zagrenil in pristudil.

In res, velika občutljivost in razdražljivost bolnega Chopina je vsled sovražnega nasprotovanja in vsled neuspehov od dne do dne rastla, tako da je naposled sklenil iti v Ameriko.

V tem kritičnem času je prišel v Pariz njegov nekdanji dobrotnik knez Radziwill, ki se je takoj zavzel za Chopina in ga peljal v Rotsildov salon, kjer se je takrat shajala vsa pariška »haute volée« iz visokega plemstva in prvih umetnikov.

Ko pozovejo pri enem takih sestankov Chopina, naj jim zaigra kaj na klavir, je improviziral iz svojih skladb tako dovršeno, da je vse zbrane poslušalce spravil v največje navdušenje. S tem je bilo zagotovljeno ne le priznanje, ampak tudi gmotni obstanek. Od tega časa so ga vabili v prve hiše kot učitelja ali virtuoza. Največji umetniki te dobe, kot Berlioz, Liszt, Meyerbeer, Balzac in drugi so sprejeli Chopina v svojo družbo. S svojimi salonskimi koncerti si je pridobil povsod obilo častilcev, prijateljev in občudovalcev. Sam Mendelssohn-Bartholdy piše o njem: »Chopin je v igranju na klavir med vsemi prvi, kakor je Paganini prvi med umetniki na gosli; ta človek dela na klavirju čudeže, da jih skoraj verjeti ni mogoče.«

Medtem je popotoval Chopin na Angleško in Nemško in se je strastno zaljubil v pisateljico George Sand, ki je pa bolehnega Chopina zavrгла in ga celo v romanu »Lucrezia Floriani« tako grdo narisala, da je Chopin vsled tega udarca resno zbolel in vdan v voljo božjo umrl v Parizu dne 17. oktobra 1849, previden s sv. zakramenti. V bolezni mu je skrbno stregla njegova sestra Lujza, ki je nalašč prišla s Poljskega v Pariz.

Zadnje dneve in smrt Chopinovo je ganljivo popisal poljski duhovnik Aleks. Jelowiecki, ki je Chopina v Parizu previdel. Njegovo pismo se glasi:

»Globoko potrto vsled smrti Chopina, intimnega prijatelja mojega brata Eduarda, poročam, da sem bil obveščen na potu iz Rima v Pariz o njegovem brezupnem stanju. Že nekaj let sem je viselo njegovo zdravje takorekoč na nitki. Njegovo telo, od nekdanj slabotno, je použilo samo sebe vsled ognja njegovega genija; vsakdo se je čudil, kako more v tem krhkem telesu bivati duša, ki je glede bistrosti duha, razuma in plemenitosti tako visoko nadkriljevala vse druge. Njegov obraz je bil bel in prozoren, kakor bi bil iz alabastra; njegove oči, navadno kakor z meglico zastarte, so včasih zasijale in se zabliskale z nenavadnim ognjem.

Vedno je bil prijazen, ljubezniv in poln dobre volje, kakor da ne bi več spadal med ta svet. Toda, žalibog, na večnost ni mislil. Imel je pač malo pravih prijateljev krog sebe, zato pa dovolj hudobnih in zlasti polno brezvercev.

Njegovi uspehi in triumfi na polju glasbe, prilizovanje neodkritosrčnih prijateljev — to vse je, žalibog, zadušilo v njegovem srcu navdihovanje Sv. Duha. Pobožnost, ki jo je podedoval kot otrok poljske matere, mu je bila znana le še kot spomin na otroška leta. Zato je pa brezverstvo njegovih tovarišev zapustilo v zadnjih letih v njegovi razdvojeni duši globoke korenine in kakor svinec je padel nanj vsled tega — obup. Samo njegovemu nežnemu značaju in prijaznosti, s katero je z vsakim občeval, se mora pripisovati, da ni nikdar zasmehoval svetih reči in ni nikoli odobral, ako je kdo sramotil vero.

Ko je Chopin videl, da se bliža svojemu koncu, je izrazil željo, da bi še enkrat videl svoje prijatelje in se poslovil od njih. Takoj sem pohitel k njemu; saj mi je bil kot prijatelj iz mladih let tako drag in še dražja — njegova duša. Objela sva se in solze, ki sva jih oba prelivala, so potrdile mojo slutnjo, da je konec njegovega življenja blizu.

Da obudim v njegovem srcu vero, spomnil sem ga njegove matere, ki ga je v mladih letih tako lepo učila moliti. Glo-

boko ganjen po teh spominih mi je Chopin odgovoril: »O, razumem! Hočeš mi reči, da ne smem umreti brez zakramentov, da ne užalim svoje dobre matere. Toda jaz jih ne morem prejeti, ker ne poznam več njihovega pomena. Če hočeš, ti povem grehe svojega življenja kot svojemu prijatelju, toda ne tako, kot da bi prejel s tem kak zakrament, ker ta stvar presega vse moje pojme.«

Te njegove besede so me v srce zaskalele; tolažil sem ga pa navzlic temu,

prijatelja in goreče prosil Boga, naj mi daruje njegovo dušo. V velikih skrbeh sem šel h Chopinu na zajutrek, na katerega me je povabil.

»Predragi prijatelj« — začel sem kar naravnost — »danes je god mojega pokojnega brata Eduarda. Ako si ga v resnici ljubil kot prijatelj, izpolni mi danes majhno prošnjo.«

Chopin, ganjen pri spominu na prijatelja, ki je šel pred njim v večnost, mi je odgovoril: »Zahtevaj karkoli, vse bom

ANGELSKI GRAD V RIMU.

kakor sem mogel. Kazal sem na Odršenika in na božjo Mater, spominjal ga prekrasnih zgledov božjega usmiljenja — vse zastonj...

Kako sem preživel to noč, mi ni mogoče popisati. Mislil sem neprenehoma samo na to, kako bi bilo mogoče rešiti dušo Chopinovo in ga pridobiti za to, da prejme zakramente za umirajoče.

Drugi dan je bil god sv. Eduarda, patrona mojega rajnega brata Eduarda, katerega je Chopin zelo ljubil. Daroval sem sv. mašo za srečno zadnjo uro bolnega

naredil!« — »Daruj mi svojo dušo,« rekel sem takoj. »Razumem te, le vzemi jo,« je odgovoril Chopin in se je usedel v postelji. Veliko veselje mi je napolnilo dušo nad to nepričakovano izpremembo; obenem me je pa obšel tudi strah, kako neki naj to dušo popolnoma pridobim in jo oddam njenemu Stvarniku.

Padel sem na kolena in dal Chopinu v roke križanega Zveličarja, ki ga je on s solzami v očeh prijel, in ga vprašal: »Ali veruješ v Boga?« »Verujem.« »Veruješ vse to, kar te je tvoja mati v mladosti učila?«

»Vse verujem, kakor me je mati učila,« je odgovoril. In po več takih vprašanjih se je skesano spovedal v obilnih solzah, upirajoč neprestano svoj pogled na križ, ki ga je držal v rokah. Potem je sam prosil sv. obhajila in sv. poslednjega olja. Ko sem mu rade volje izpolnil to željo, je ukazal, naj se cerkovniku da dvajsetkrat večje plačilo, kakor je bilo v navadi. Opozoril sem ga, da je to preveč. »O ne,« je rekel, — »to ni preveč! Kajti to, kar sem jaz danes dobil, se ne da ceniti, ker presega vsako ceno. Hvala ti, predragi prijatelj, brez tebe bi bil končal kot žival.« Od tega trenutka je postal po božji milosti, po Bogu samem, ki ga je prejel v svoje srce, popolnoma drugačen človek, da, skoraj svet človek.

Smrtna borba je trajala pri njem štiri dni, toda vdanost v božjo voljo in potrpežljivost si je ohranil do zadnjega trenutka. V najhujših bolečinah se je zahvaljeval Bogu, spominjal se božje neskončne ljubezni in si želel biti z njim čimpreje združen. Svojim prijateljem, ki so se prišli poslavljati od njega, je pripovedoval, kako srečnega se sedaj počuti.

Zadnji dan, ko se je že zdelo, da ne diha več, so prišli vsi v njegovo sobo. Nankrat je Chopin odprl oči, pogledal po sobi in vprašal: »Kaj pa delate tu? Zakaj ne molite?« Pokleknili smo in molili litanije vseh svetnikov; tudi navzoči protestantje so molili. Potem me je poklical Chopin k sebi in krčevito stisnil moje roke, rekoč: »Saj me vendar ne boš zapustil v tem odločilnem trenutku?«

Zdaj pa zdaj je klical sv. imeni: Jezus, Marija, in poljuboval križ, kažoč tako svojo vero, upanje in ljubezen. Nato se je obrnil še do navzočih, ki so jokali, in jih tolažil: »Kako dobro je, da tako umrjem. Ne žaluj,

draga sestra, pa tudi vi, prijatelji ne jokajte; saj sem srečen... Molite za-me! — V nebesih se bomo videli zopet. — O, kako dober je Bog!« Zdravnikom, ki so se trudili, da ga ohranijo še malo časa pri življenju, je rekel: »Pustite me, da mirno umrjem, Bog mi je v svojem usmiljenju odpustil in me kliče... Pustite me — saj rad umrjem!«

Pokopan je bil v cerkvi sv. Madelaine v Parizu ob navzočnosti mnogobrojnih umetnikov. Pri pogrebni sv. maši se je pel Mozartov »Requiem«, kakor si je veliki pokojnik sam želel. Sedaj počiva na Pere-Lachaise zraven svojega prijatelja Bellinija. Na njegovo rakev so nasuli poljske zemlje; bila je to ista zemlja, ki jo je bil dobil Chopin pred 19 leti od svojih prijateljev kot spomin na ljubljeno domovino. Ves ta čas jo je Chopin skrbno hranil, da bi, če že ne more počivati v rodni zemlji, vsaj domača gruda pokrivala njegovo truplo v tujini.

Kot emigrant je dobro vedel, da ne bodo smeli njegovega trupla prepeljati na Rusko; zato je prosil, naj po njegovi smrti vsaj srce njegovo prenesejo v Varšavo. Tudi ta želja se mu je izpolnila; po obdukciji so dali njegovo srce v lepo posodico in ga — kontraband — prepeljali čez rusko mejo. Sedaj se nahaja v katakombah cerkve sv. Križa.

Chopin je komponiral samo za klavir. Njegovih del je 72; to so nokturni, mazurke, poloneze, krakowiaki, scherza in ronda, koncertni valčki, balade in fantazije, sonate in varijacije — vseskozi klasična dela. Zadnje njegovo delo »Ecosaises« (skotske) in »Marche funébre« (pogrebna koračnica) je bilo kot opus 72 izdano šele po njegovi smrti.

UNIJSKI POIZKUSI BOLGAROV.

DR. FR. TRDAN.

(Konec.)

Ko so Bolgari zasedli balkanske pokrajine, ni bila krščanska vera v deželi neznana. Ponekod so imele slovanske župe že lastne cerkve in duhovnike. Po zmagah

nad Bizantinci so pripeljali Bolgari s seboj tudi mnogo krščanskih sužnjev, ki so širili Kristusovo vero med bolgarskimi pogani. Nekateri bolgarski knezi so poizkušali si-

cer zatrete krščansko vero svojih podložnikov in jo nadomestiti z odrevenelim poganstvom, toda daljnovidnejši vladarji so čimdalje bolj prihajali do prepričanja, da morejo Bolgari, ki so bili od vseh strani obdani od krščanskih sosedov, rešiti svojo narodnost le, ako sprejmejo krščanstvo. In tako je storil odločilen korak knez Boris (852—888), prijatelj velikomoravskega kneza Rastislava.

Boris, ki je pri krstu dobil ime svojega botra, bizantinskega cesarja Mihaela III., je sprva priznaval nadoblast bizantinske Cerkve. Ker mu pa Grki niso hoteli dati niti lastnega vrhovnega pastirja, se je obrnil na papeža Nikolaja I., ki mu je poslal dva škofa. Z rimsko duhovščino je prišel v Bolgarijo tudi rimski obred, grški duhovniki pa so morali zapustiti deželo.

Toda Boris ni bil mož-beseda. Iz političnih ozirov je kmalu obrnil Rimu hrbet in se sprijaznil z Bizancem. Iz Konstantinopolja je došel v Bolgarijo nadškof Jožef, ki je ustanovil 10 škofij. Papež se je trudil, da bi privedel Borisa na pot vrnitve, pa vse njegovo prizadevanje je bilo zaman. Boris je dal celo svojega sina Simeona vzgojiti na cariograjskem dvoru in bolgarski nadškof je zavzemal pri slovesnostih prvo mesto za cariograjskim patriarhom.

Vendar ni bil Boris rimski Cerkvi sovražnen. Ko so pribežali po smrti slovanskega apostola, nadškofa Metoda, njegovi učenci — Gorazd, Klemen, Lavrencij, Naum, Sava, Angelar i. dr. — v Belgrad, na bolgarsko mejo, so jih Boris in njegovi boljari prijazno in slovesno sprejeli. Zato so na bolgarskih tleh nadaljevali delo, ki so je bili zapričeli na Moravskem. Klemen je postal l. 916. celo škof v Vilici ob Strumi. Mlada slovanska literatura in v zvezi z njo cerkveno življenje, ki je bilo začelo brsteti v Panoniji, se je razvilo v bujno cvetje.

To mlado slovstveno in cerkveno gibanje je našlo vrlega zaščitnika v carju Simeonu (893—927), nasledniku Borisa. Dasiravno je Simeon preživel mladostna leta v Carigradu, je vendar po vrnitvi v domovino nad 30 let bil junaške boje z

Bizantinci, katerim so pomagali tudi takrat še nomadski Ogri. Po sklenjenem miru je pretrgal Simeon vsako vez s Carigradom in si nadel ime: *Car Bolgarov in samovladar Grkov*.

Značilno pa je zanj, da ni prejel carske krone iz Bizanca, ampak iz Rima. Tudi v cerkvenem oziru se je odtegnil Konstantinopolju. Ker je bil po takratnem pojmovanju naslov carja tesno združen s samostojnim patriarhom, zato je povzdignil nadškofa v patriarha in tako osnoval samostojno bolgarsko Cerkev v sedežem v Preslavi.

Spričo takih velikih pridobitev imenuje zgodovina vladó Simeona *zlato dobo bolgarskega naroda*. Toda tej je kmalu sledila doba propada, ki je za nekaj stoletij zapečatila vsako prsto gibanje Bolgarov. L. 1018. so si razdelili Bizantinci rodovitne pokrajine ob Marici in Donavi; bolgarske države ni bilo po temtakaem več.

Ali je doletela enaka usoda tudi samostojno bolgarsko Cerkev?

Bazilij II., ki je zadal smrtni udarec bolgarskemu carstvu, je skušal pridobiti srca podjarmljenega naroda s tem, da je pustil samostojnost bolgarske Cerkve nedotaknjeno. Vendar je pa izpremenil naslov vrhovnega poglavarja. Patriarha Davida je odstavljal, na njegovo mesto pa imenoval opata Ivana za »avtokefalnega nadškofa Bolgarov« ter premestil nadškofijsko stolico v Ohrido. Tudi je podelil bolgarski Cerkvi vse one pravice in svoboščine, ki jih je doslej uživala.

Toda Bolgari niso mogli pozabiti spomina na staro slavo, zlasti na zlato dobo carja Simeona. Ko so jih jeli bizantinski namestniki še zatirati in nalagati novih davkov, je priklopela nezadovoljnost do vrhunca. Na čelo malkontentov sta stopila brata Peter in Ivan Asen, v bizantinski vojski izvežbana Bolgara, ki sta verjela očem več nego ušesu. Kljub prvim neuspehom nista mirovala tako dolgo, dokler nista priborila domovini zopetne prostosti in svobode (1187).

Tako so si Bolgari iznova priborili samostojnost. Toda sosednje države so smatrale brata Ivana in Petra za uzurpatorja in jima niso hotele priznati carskega naslova. Zato je poizkusil Kalojan (1197—1207) svojo srečo v Rimu. Papežu Inocencu III. je obljubil v imenu celokupnega bolgarskega naroda večno pokorščino, ako prizna samostojnost bolgarskega carstva in patriarhata. In tako so prišli Bolgari po daljših pogajanjih zopet

teli kakor nikdar prej. Dobro urejene ceste so vezale kulturna središča, kjer so se dvigale visoke palače in bogato okrašene cerkve. Na Bolgarskem je zavladala verska svoboda, kakršne doslej niso poznali. Toda ravno ta svoboda vesti je Bolgare tirala v prezgodnji grob.

Vsled velike verske prostosti so se selili v Bolgarijo Judje, bogomili in njim podobne krive vere. Ko se je jela od vzhoda širiti turška povodenj, so bili pa

NEAPEL Z VEZUVOM.

pod okrilje rimsko-katoliške Cerkve. Dan 8. novembra l. 1204. je bil prazničen dan za ves bolgarski narod. V Trnovem je proglasil papeški odposlanec, kardinal Leon, nadškofa Vazilija za primasa Bolgarov, Kalojanu pa je položil na glavo kraljevi diadem. Po zmagoslavnih bojih Asena II. (1218—1241) so morali tudi Bizantinci priznati samostojnost bolgarske Cerkve.

Za vlade Asena II. si je Bolgarija zopet opomogla. Obrt in trgovina sta cve-

ravno heretiki prvi, ki so odpirali Turkom mestna vrata in brez pomisleka prestopali k izlamu.

Po bitki na Kosovem polju, sv. Vida dan l. 1389., so Bolgari še štiri leta branili svojo državo. Dne 17. julija l. 1393. pa je padla po trimesečnem obleganju tudi prestolnica Trnovo, pravi trnov grad. Kakor osemdesetletni Jeremija, tako opeva ta tragični dogodek Bolgar Camblak: iz cerkvá je bila pregnana duhovščina, v cerkvah pa so nastavili učitelje nesramežljivosti; tuj-

cem v roke je padla skrinja zaveze, zakramente pa so vrgli psom.

Za bolgarsko Cerkev so nastopili žalostni časi. Mlačni kirstjani in privrženci raznovrstnih sekt so zamenjali svoje verske nazore z mohamedanizmom, trdni verniki pa, kolikor jih ni posekal turški meč, so se deloma izselili, deloma pa nad 400 let životarili med turškimi gospodarji in se niso upali javno pokazati svoje vere. Tudi avtokefalna Cerkev v Ohridi je dne 16. januarja l. 1767. prenehala in prišla po prizadevanju grškega patriarha in turških Fanaristov pod vpliv grške Cerkve.

Zato ni čuda, da je bila doba turškega jarma najžalostnejša zgodovina Bolgarov. Dočim so drugi evropski narodi napredovali na kulturnem in gospodarskem polju, je tavalo bolgarsko ljudstvo v temi nazadovanja. Šele konec 18. stoletja je vzbudil Bolgare k narodni samozavesti.

Nekako ob istem času, ko so se na severu zavedli svoje narodnosti Čehi in Poljaki, so tudi med Bolgari vstali možje, ki so poizkušali dvigniti svoj narod s pomočjo materinega jezika. Kar je bil za probujo slovenščine Valentin Vodnik, to pomenja za Bolgare menih Pavzanij. Že l. 1762. je spisal kratko zgodovino Bolgarije. V nji slika slavne dneve bolgarske preteklosti, ko so imeli Bolgari še lastne carje in patriarhe ter svoje šole, v katerih se je slišala bolgarščina in ne grščina. Skoraj vsako stran preveva ljubezen do domače grude.

Vrednega naslednika je dobil Pavzanij v škofu Sofroniju. Tudi ta blagi mož je žrtvoval vse svoje moči za stvarni blagor in duševno povzdigo svojega naroda. Zato piše: »Jaz delam noč in dan, da spisem nekoliko knjig v našem bolgarskem jeziku, to pa zaradi tega, da morejo moji ljudje tudi iz knjig zajemati koristnega nauka, ko jim sam ne morem več pripovedovati.«

Delo, ki sta je zapričela Pavzanij in Sofronij, so nadaljevali v 19. stoletju bogati trgovci in bolgarski izseljenci, ki so živeli v raznih evropskih mestih, posebno

v Parizu. Mnogo patriotov je zapustilo vse svoje imetje za bolgarske šole in knjige. Prvo bolgarsko šolo so otvorili že l. 1836. Šest let pozneje so šteli Bolgari že 13 svojih šol. Teга narodnega preporoda Turčija takrat ni mogla ovirati, ker je bila vsled notranjih razporov sama na robu propada. L. 1845. so imeli Bolgari že 53 ljudskih šol in eno leto prej je zagledal prvi bolgarski časnik beli dan.

Vsa Evropa se je čudila temu naglemu preporodu navdušenih Bolgarov, mnogi so celo dvomili, je li to »barbarsko« ljudstvo sploh zmožno, da se izobrazí. Po preteku 30 let pa se je kar na tihem izvršila umstvena revolucija, ki je ni bilo mogoče več zadržati in zaježiti. Voditelji in ljudstvo, izobrazeno po domači knjigi, je zahtevalo bolgarskih duhovnikov namesto grških. Ker pa grški patriarh in sultan nista hotela ugoditi njih zahtevam, so se obrnili Bolgari, med katerimi so se bili naselili očetje lazaristi, v Rim s prošnjo, da se združijo s sveto stolico. Pa vstali so v onem burnem času možje, ki so z besedo in dejanjem ovirali združitev Bolgarov s katoliško Cerkvijo. Pod pritiskom grških patriarhov in pravoslavni h Srbov so mnogi prvoborniki katoličanstva umirali groznih muk v temnih ječah carigrajskih. Grško sovraštvo je šlo celo tako daleč, da je grški patriarh Bolgare izobčil, nakar so izvolili Bolgari lastnega eksarha. Tudi turška vlada ni mirovala; Bolgare je skušala zatreti in iztrebiti na ta način, da je poslala iz Azije v Bolgarijo in Macedonijo nad pol milijona Čerkesov. Bolgari so morali celo sami postavljati domove tem azijskim divjakom.

Pa tudi navedeni in podobni udarci niso strli bolgarske samozavesti. Odkar so bili Bolgari osnovali svojo lastno Cerkev, je zavelo med njimi novo, mladostno-sveže življenje. Za izobrazbo ljudstva so začeli ustanavljati razna izobraževalna društva. V vsakem večjem kraju je bila čitalnica. Zraven tega so učitelji ucepljali probujenim Bolgarom ljubezen do dela, posebno do poljedelskega. Bol-

gari še danes slove na vzhodu kot najboljši vrtnarji in zidarji.

Že l. 1876. je zapisal vseučiliški profesor I. C. Jireček o Bolgarih, ki je sam dolgo bival med njimi, te značilne misli: Bolgare čaka na vseh poljih lepa in sijajna bodočnost. Treba le, da dobi to pridno in delavno ljudstvo tudi bolj človeško in razumno vlado kakor je turška.

Danes se je ta napoved v mnogih ozirih že uresničila. Po letu osemdesetem so dobili Bolgari samostojnost ter se opro-

stili turške nadvlade, ki jih je kakor mora stoletja tlačila.

Letošnja turško-balkanska vojska je prinesla Bolgarom novih pridobitev in novih presenečenj. Vsled zavisti in nezanesljivosti zaveznikov in dvomljive vloge evropske diplomacije so rodile prve sijajne zmage le delne sadove. Zato ni čuda, če Bolgari po zadnjih žalostnih izkušnjah zopet obračajo oči proti Rimu, odkoder veje med katoliške narode, tudi v dneh porazov in ponižanja, blažilen glas: Ego sum vita.

BODIMO NEOM AHLJIVI!

Imel sem nekako dvanajst let, ko smo se nekega večera ravno pripravljali k večerji. Tedaj se je pa, ne vem kako, v mojo nesrečo zgodilo, da je zmanjkal v jedilni shrambi grizljaj. Ker sem, kar po pravici priznam, užival ime sladkosnedeža, so takoj vsi domači uprli oči v mene, češ, ta-le je vzel. Ali to pot, v resnici, jaz nisem imel ničesar na vesti. Zato sem očetu, ki se je večkrat z vprašajočim pogledom ozrl name, zaporedoma zatrjeval: Nisem jaz.

Toda niso mi verjeli, imeli so me za lažnika. Ker sem trdovratno zatrjeval svojo nedolžnost, so me odgnali od mize v kotiček moje sobice, kjer sem jezen, da sem brez večerje, ječal in škrtal, zatrjujoč si sam pri sebi: Nedolžen sem, nič drugega nisem rekel ko samo resnico, da jaz nič ne vem o grizljaju, in zdaj moram zategadelj biti brez večerje.

Slišal sem v svojo temno sobo rožljanje žlic in vilic, veselo in zadovoljno pogovarjanje večerjajočih domačih in vzbujale so se mi skomine po dobri večerji.

»Kaj se boš kremžil,« sem si mislil na tihem, »idi in priznaj, da si vzel grizljaj, pa boš lepo sedel pri okusni večerji z drugimi vred. Tvoj želodček je lačen.« Toda težko je priznati, česar nisi storil. Premišljam sem in tja, pa se zopet obotavljam. Nak, ne grem. Ne in ne. Jezno mrmraje se sprava-

Po italijanskem izvirniku poslovenil A. RABUZA.

»Trd bodi, neizprosni, mož jeklen!«

vim v posteljo. In dasi sem večkrat slišal, da bo tisti

Celo noč se premetaval,
Kdor bo brez večerje spaval,

vendar se je meni zdelo, da sem dobro spal prav do jutra. Ravno tedaj pa, ko zasanjam, kako se lesketajo moje oči veselja nad tem, ker stoji pred mano krožnik najslajših makaronov, začutim kar nenadoma, kako me nekaj siloma zažrabi za ramo in me z vso silo potegne kvišku, tako da se vzdignem v spanju kleče v postelji. Tedaj odprem napol oči in zazdi se mi, da vidim pred seboj očeta s šibo v eni roki, z drugo pa me drži trdo za ramo in mi, vihteč šibo, ukazuje, naj prekličem včerajšnjo laž in priznam svoj greh.

Ta ostra zapoved, te pretnje, posebno pa ta šiba, ki sem jo videl švigati in slišal žvižgati po zraku, in že sem čutil in si predstavljal skeleče udarce na svojem telesu. — Povejte, dragi moji, kaj bi vi storili? Jaz — jaz sem se vdal, vdal iz strahopetnosti, priznal čin, ki ga nisem storil in se tako ubranil udarcev.

Ako kdo izmed vas, dragi moji, misli, da bi bil storil ravno tako kakor jaz, naj reče kdo, kar hoče, zatrdil mi bode: Ni li res, da so v našem življenju iznenadenja, za katera nismo nikoli dosti pripravljeni.

Da, bridka resnica! In če kdaj, kakor jaz, dobite po nedolžnem po grbi, zapomnite si: Nikarte izgubiti srčnosti! Ne recite, da ste izgubljeni, ako se vam je nekaj izrednega ali pa krivičnega zgodilo! Ako pa vendarle izgubite srčnost in padete, imejte, dragi moji, zopet korajžo in se takoj vzdignite! Kajti kdor dolgo odlaša, slednjič zadremlje. Storite tako, kakor je delal pošteni, velezaslužni, odkritosrčni Cezar Balb, ki zasluži, da se mu vsak mladenič odkrije, kadar zasliši njegovo ime. Niste li še slišali o njem? Poslušajte:

Bil je še mlad, mladenič onih let, ko je dobival prvi puh pod nosom, in živel je v onih burnih časih, ko je Napoleon strahoval vso Evropo. Tedaj se mu je pripetilo, da bi moral kot zapisnikar pri rimskem starejšinstvu podpisati razglas, v katerem je bilo pisano in javljeno vsemu svetu, da je padel papež in Rim da je postal francoska last.

Vest mu ni dopuščala, da bi podpisal kaj takega. Čut vere in domovinstva se je upiral in ga svaril. Toda prisiljen od drugih, in samo ker je bil prisiljen, od drugih premagán, je dodal svoj podpis pod druga imena.

Vsled te strahopetnosti, da se namreč ni upal upreti nasilstvu, je čutil tak srd nad seboj in tako hudo vest, da je sklenil, dati si najhujšo pokoro, najtežjo in najbolj občutljivejšo za samoljubje: Objavil je v časopisih in izjavil, da javno obžaluje svoj podpis in svojo nizko strahopetnost. Toda poslušajmo, kako sam pripoveduje o tem v svojem lastnem življenjepisu:

»Nekoč sem dobil nujno pismo in je zvedavo odprl: Neverjetno! Javljajo mi, da sem imenovan za tajnika mestnega starejšinstva v Rimu. Kakor bi treščilo vame, tako me iznenadi ta vest. Vzbudi se mi namah zavest in domneva, da so si francoski gospodje v Rimu dovolili z menoj nesramno predrznost, izvoliti mene, odločnega katoličana, za tajnika mestnega starejšinstva v Rimu, v onem mestu, ki niti ni bilo njihovo. Polastili so se ga proti vsaki pravici. Ugrabili so ga papežu, poglavarju

moje vere, sv. očetu, katerega spoštovati in ljubiti sem bil vzgojen od matere izza najmlajših let.

Bil sem pobit, užaljen, do skrajnosti obupan. In vendar si nisem vedel pomagati. Po kratkem premišljevanju se odločim in odpotujem s svojim bratom Ivanom in v par urah sem bil v Rimu.

Papež Pij VII. je bil še v Rimu. Torej ga le še niso popolnoma oropali. Pripravljali so se šele, da sestavijo razglas. Ravno zato pa sem skušal priti iz zadrege, da bi ne bilo treba tudi meni podpisati onega zgodovinsko usodnega roparskega razglosa.

Predstavim se gospodom in hočem takoj oditi, češ, mene ne bodejte potrebovali pri tem razglasu. »Tajnika,« sem omenil, »ta stvar menda nič ne briga.« Eden izmed rimskih svetovalcev pa vstane, mi pride naproti in mi odločno odvrne: »Nikakor ne, ampak nasprotno, Vaš podpis je prav potreben.«

Izgubil sem pogum, ustavljati se in nadalje ugovarjati. Tolažil sem se sam pri sebi, da moj podpis ne bo nič izpremenil na stvari, ne podkrepil roparskega dejanja, ampak samo potrdil podpise drugih, in sem — sopodpisal pod drugimi. — Slabost!

Tedaj sem čutil, kaj se pravi, izobčen biti iz matere Cerkve. Moje izobčenje je bilo namreč kmalu potem poleg drugih nabito na vratih vseh večjih cerkvá, kakor v zaničevanje vsem poštenim ljudem. To izobčenje je pomenilo takorekoč poziv na dvoboj med odprto močjo in tajno nasilno policijo, obstoječo iz samih roparjev.

Edina pregreha je bila to, ponovim, edina pregreha v mojem javnem življenju. Enkrat, samo enkrat sem bil slaboten, strahopeten, in tedaj sem bil star 19 let, in stal sem proti samemu Napoleonu! Saj veste, kaj se to pravi: nasproti Napoleonu! Nikoli, do smrti nikoli ne pozabim te svoje slabosti, ki sem jo zagrešil in pokazal nasproti silnemu Napoleonu. »Nikdar več,« sem si ponavljal, »nikdar več! in najsi pridejo še hujši časi.«

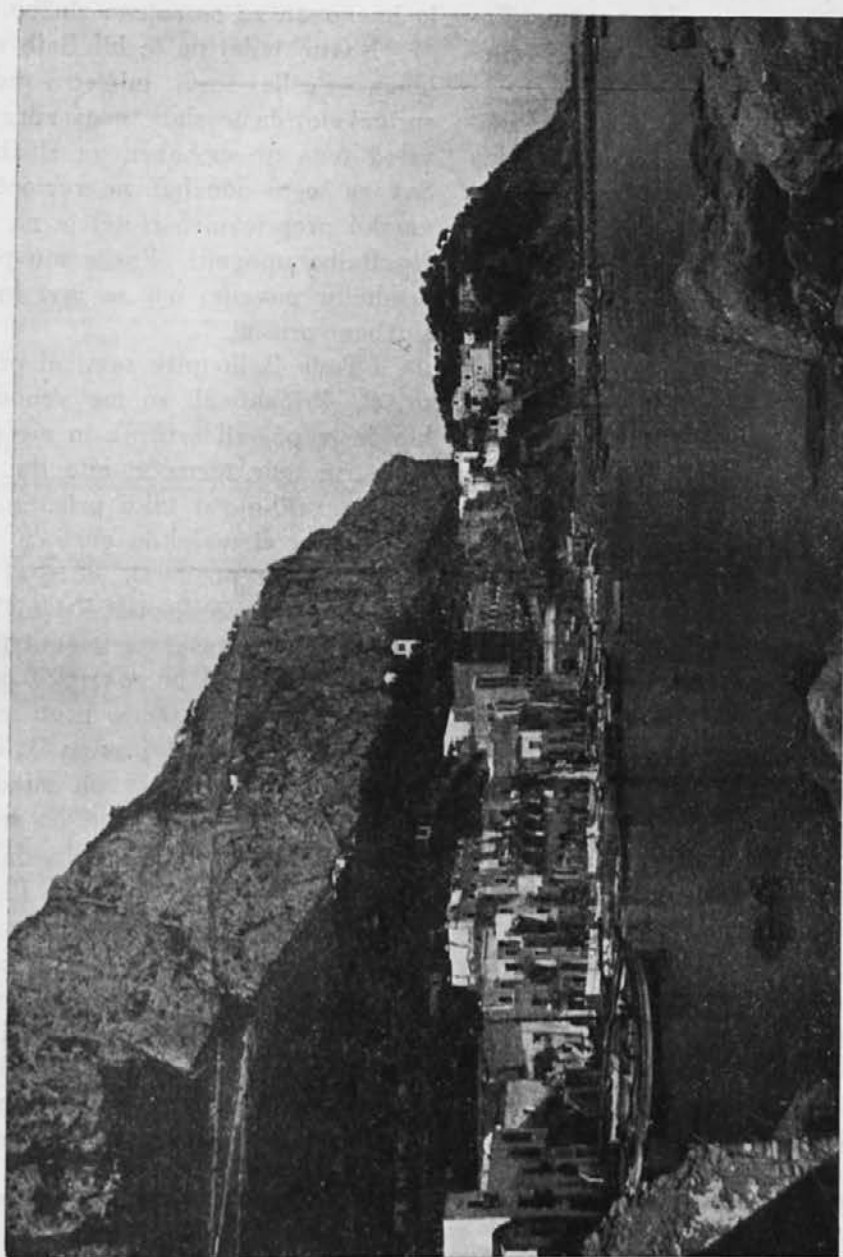
In prišli so. Par tednov potem so ujeli mojega papeža Pija VII. Sam general

Miollio ga je gnal v ječo, pomagal pa mu je poveljnik francoske žandarmerije Radet.

Ko je ta Radet pospremil sv. očeta v ječo, je stopil kar tako mimogrede in kakor nehote tudi v mojo sobo in mi rekel, zdaj

Jaz pa se mu mirno, maščevalno nasmejem rekoč:

»Ravno mimo Vašega stanovanja gre moja pot v cerkev. Od zdaj naprej bom hodil vsak dan, redno, da me bode te lažje

CAPRI: MARINA GRANDE.

smehljaje, zdaj osorno pogledovaje, v obraz zaničljive besede:

»Vi držite s papežem! Nisem vedel, da bom zvedel o Vas take reči! In vsako nedeljo greste v cerkev k maši, in druge take reči! Ali Vas ni sram?«

opazovali in me naznanili pristojni oblasti, da se drznem iti v cerkev!«

Tako se je upal govoriti mladenič devetnajstih let iz gneva nad strahopetnostjo, ki jo je bil pokazal par tednov prej; drznil se je govoriti tako pred samim

poveljnikom francoske žandarmerije, dasi je vedel, da ga vsak trenutek lahko odvedejo v ječo, iz katere tiste čase nikoli več ni bilo izhoda!

To korajžo, to neustrašenost v javnem nastopu si je pridobil Cezar Balb, kakor sam pripoveduje, na poseben način. Takole pripoveduje v svojem lastnem življenjepisu:

»Oh, kolikokrat sem se sramoval očitajočega pogleda, ki mi ga je nudila silna moč naših duhovnikov. Začel sem razmišljati, niso li ti pri nas tako zaničevani in prezirani duhovniki vendarle morda med najhrabrejšimi ali pa nemara celo edini junaki prepričanja v Italiji? Da, spoznavati sem začel in razmišljal: ko bi bil takoj od začetka imel njih veličastni, navdušujoči zgled pred očmi, gotovo bi ga bil hotel posnemati. In da je bil njih zgled res nadvse sijajen, njih prepričanje junaško in vztrajno, to je zgodovinsko znana resnica. Takrat namreč, ko je cela Italija, kaj pravim cela Italija, ampak cela Evropa ponižno kleče na kolenih pred tem velikonom-samosilnikom, njemu, velikemu Napoleonu, strahopetno vdano zažigala kado: tedaj, vedite, tedaj so se drznili duhovniki, edino duhovniki, stojé visoko pokonci pred njim, se upreti in so mu zaklicali: Non licet! Ni ti dovoljeno!«

Cezar Balb je imel pozneje večkrat priložnost, na izreden način pokazati svoje neupogljivo, junaško prepričanje.

Ko se je odpravljal veliki Napoleon na oni nesrečni pohod v rusko deželo, je njegov minister Savary ponudil Balbu službo, ki je ta kot vesten katoličan nikakor ni mogel sprejeti. Zato je Balb ponudbo tudi

odločno odklonil. Savary se vsled tega razburi, zapove, zapreti, toda Balb ostane trden.

Toda ministru je bilo na tem, da zlomi Balbovo prepričanje in njega omaja. Pošlje mu torej kar enostavno na dom odlok, da je imenovan za omenjeno službo.

Ravno tedaj pa je bil Balb nekaj bolehen. Pošlje torej ministru zdravniško spričevalo, da je slabotnega zdravja in da vsled tega ni sposoben za službo. Toda Savary še ni odnehal, ne verujoč v trdno versko prepričanje. Hotel je na vsak način Balba upogniti. Pošlje mu po svojem uradniku povelje, naj se javi in pride k službeni prisegi.

»Toda Balb (piše sam) ni prišel in ni prišel. Pričakovali so me venomer, vsak hip se je pojavil orožnik in me povabil k ministru: toda mene ni bilo tja. Res, pogum je velikokrat tako prijeten, tako lahek, kakor si malokdo misli.«

Srčen in pogumen je ostal Balb do konca svojega življenja. Ko je bil 60 let star, je pijemonteški parlament (28. februarja 1849) sprožil in povzročil prve javne nemire in manifestacije proti papežu in njegovi državi. Tedaj se je Balb spomnil in bridko spominjal svojih mladih let in rekel: Štirideset let je tega, ko sem se tudi jaz nesrečnež udeležil krivde, da se je porušil prestol velikega papeža Pija VII.

To moč, to junaško prepričanje, to trdno neomajno silo duha, vse to se je naučil od tedanjih rimskih zaničevanih duhovnikov. In dobro, temeljito si jih je bil ogledal. Zato je zapustil za seboj sloves trdnega katoličana, prepričevalnega pisatelja, čistega, značajnega rodoljuba.

JUTRO.

FR. ŽALKO:

Kot da srcé nad to zémljo se bóči,
jasno in sinje je danes nebó;
kot da obliva goré hrepenenje,
zarja preléstna gori nad zemljó;

kot da bi vzhajalo rožno veselje,
žarki drhteči čez góro lijó;
kot da bi vstajala moja mladost,
solnce za njimi gre čilo — mladó.

ZUNANJA OBLIKA:

prav lepo

zanikarno

DROBIŽ

Rešitev zemljepisne uganke v 3. številki lista. Očak s tremi obrazi in s kapo, na kateri je Aljažev stolp, je Triglav; sedi pa na Stolu, v rokah ima mali storž, kar pomenja Storžič.

Rešili so jo: Celje: Ant. Čater IV., Kranj Fr. III. — Gorica: Alb. Slokar, Leop. Orel, Vitori Sr., Golob ml., gimn. — Ljubljana: I. drž. gimn. Koritnik V. III., Oblak Iv. II.; II. drž. gimn. Ad. Šadar III. — Št. Vid: A. Hočevar, Skvarča iz IV., Erjavec C., Kovačič J., Lavrič J., Lavrenčič Ks., Lončar Iv., Mav Al., Prijatelj J. iz III.; Merzel M., Slabšak Jul., Žibert J. iz I.

Dr. J. Valjavec: **Dizionario italiano-sloveno; italijansko-slovenski slovar**, Kato-liška bukvarna, Ljubljana. Cena 3 K 70 vin., vez. 4 K 50 vin. — Slovar obsega nad 40.000 besed, bogato frazeologijo in kratek imenik krstnih in zemljepisnih imen. Slovar popolnoma dosega šolski namen po obširnosti in zlasti še po prireditvi, ker zaznamuje naglas in kakovost samoglasnikov. Kritika ga je sprejela s pohvalo.

Glasba. V zadnjem času je izdala »Kato-liška Bukvarna« več cerkvenih skladb izpod pridnega peresa g. Ant. Gruma, organista pri sv. Jakobu v Ljubljani. To so: *Asperges me et Vidi aquam*, potem pa 10 adventnih pesmi za mešan zbor. — V graški »Styrii« je pa izšla nova zbirka cerkvenih

pesmi dr. Faista: 12 pesmi za praz-ni-k-e. Izmed teh sta 2 pesmi za božične praz-ni-ke, po 3 za praznik sv. R. T. in presv. Srca Jezusovega, 2 za praznik sv. Jožefa in po ena za praznik Imena Jezusovega in sv. Alojzija. — Kakor Grumove, tako dr. Faistove skladbe so preproste, lahke in dostojne; vredne torej, da jih našim bralcem toplo priporočimo. Na-ročajo se v »Kato-liški Bukvarni«. V. H.

Počasi se piše, kar ima biti kaj vredno. S kolikim trudem so sloveči pisatelji spisovali svoja dela, tega nam navaja kardinal Gibbons v svoji lepi knjigi »Poslanec Kristusov« več jako spomina vrednih primerov. Omenimo le dva ali tri. Izak Newton (Njuten) je neko svoje delo petnajstkrat vnovič spisal, preden ga je izdal. Fenelon je prepisal svojega Tele-maka osemnajstkrat in vsak prepis je kar posejal s prečrtanji in popravami, preden je dal spis tiskat. Kardinal Newman (Njumen) pa sam zatrjuje nekomu: »Mene je vse, kar sem pisal, stalo mnogo truda; dostikrat sem cela poglavja zopet in zopet na novo pre-pisaval, da ne govorim o popravkih in dostav-kih, ki jih je bilo brez števila. In vendar mi vkljub vsi vaji ne gre bolje od rok; še danes moram toliko popravljati in vnovič pisati, ka-kor pred 30 leti.« Mi nimamo med Slovenci pisateljev, ki bi mogli svoje zmožnosti meriti s Fenelonovimi in Newmanovimi; ali naj se zato toliko manj trudijo?

Originalno pismo iz l. 346. p. Kr. Srečen slučaj je nanese, da smo dobili v Egiptu in drugih sredozemskih deželah veliko število pisem, ki so jih pisali ljudje pred dvatisoč leti in še preje. Pisana so na papirju ali na ostrakah, ki so v tedanji dobi služile najrevnejšim slojem za pisma. Vsebina teh pisem sicer ni svet pretresujoča, pa je vendar za nas največje kulturno-zgodovinske važnosti. Ta pisma nam omogočijo vpogled v široke mase ljudstva, o katerih smo dosedaj malo ali skoraj nič vedeli, odkrivajo nam najnotrajnejša čustva, skrbi in veselje, težave in opravila preprostega človeka. Vidimo ga, kako govori neopazovan kot prijatelj prijatelju, kateremu izlije lahko vse svoje srce. Za danes probčimo eno tako pismo iz leta 346. p. Kr. Vzeto je iz bogate korespondence rimskega častnika Flavija Abinaja, ki je poveljeval v Dioniziji v Fajumu v Egiptu. Pisano je na papirju in se sedaj hrani v British Museum. Glasi se:

Svojega gospoda in ljubljene
brata Abinaja, preposita¹
pozdravlja Kaor, papež hermopolski.
Tvoje otroke pozdravljam mnogokrat.
Vedeti bi Ti dal, gospod,
o vojaku Pavlu,
o njegovem begu: mu samo
enkrat še sedaj odpustiti;
jaz namreč nimam časa ravno
sedaj k Tebi priti: In on pride,
seveda če ne odneha² zopet
v Tvoje roke drugokrat.³

Želim zdravja na mnoga leta, moj gospod
brat.

Pismo je pisal neki Kaor. Imenuje se papež hermopolski. Seveda tukaj ni misliti na rimskega papeža, ki bi bil zašel v to oddaljeno vasico fajumsko in odtukaj pisaril pastirska pisma na vse štiri strani sveta. Pisec je bil le vaški župnik hermopolski, ki se imenuje po tedanji navadi papos — papež. Prvotno je pomenila ta maloazijska beseda sploh vsakega duhovnika. V teku časa je pa toliko pridobila na veljavi, da je pomenjala le še škofo in končno le še rimskega škofa — papeža. Tega koptskega »papeža« je prisilila dušnopastirska služba, da je pisal v slabi grščini pismo rimskemu vojaškemu dostojanstveniku. Med svojimi ovčicami je imel tudi eno, ki se je hudo pregrešila zoper vojaško disciplino: imel je vojaškega begunca. Ko ga je Abinaj poslal z nekim poveljem v drugo garnizijo, ga kar ni bilo več nazaj. Kmalu pa spozna, da ne bo mogel uiti zasluženi kazni. Kako se

¹ bil je praefectus castrorum.

² v svojih dobrih sklepih.

³ če ga kam pošlješ s poveljem, se zopet k Tebi povrne.

naj izmota iz resnega položaja? Ne najde drugega izhoda, kakor da se zateče k svojemu dušnemu pastirju. Kakor dandanes! V enakih in sličnih slučajih je ultima ratio župnik. »Papež« se ga je usmilil in mu je dal priporočno pismo na svojega prijatelja Abinaja, kakor nekoč sv. Pavel ubeglemu sužnju Onezimu. Kristjan Abinaj se je gotovo spomnil prisrčnih besed sv. Pavla in je ugodil prošnji svojega prijatelja v daljni vasi. Dr. Fr. K.

Petdesetletnico svojega življenja je praznoval 21. februarja t. l. v Dupljah nad Kranjem pisatelj P. Bohinjec, naš odlični sotrud-

nik (pod psevdonomom I. M. Dovič). Bohinjec je sodeloval najpreje pri Ljubljanskem Zvonu, pozneje je bil izmed glavnih pisateljev pri Dom in Svetu. Svoje povesti in črtice zajema iz naroda in njegove preteklosti.

Nekdanje svatovščine. Ko se je Viljem Rožemberk, eden najbogatejših čeških plemenitašev, oženil z Marijo, mejno grofico badensko, so potrošili pri gostiji 40 jelenov, 120 srn, 2130 zajcev, 240 fazanov, 2050 jerebic, 150 tolstih volov, 546 telet, 634 svinj, 450 ovnov, 5135 gosi, 3106 kokoši in kapunov, 18.120 krapov, 10.209 ščuk, 30.997 jajec itd. Izpilo se je 8800 bokalov tirolskega, avstrijskega in renskega vina in 40 sodov španskega. Gostija se je obhajala leta 1578. in je trajala od 26. januarja do 1. marca.

Naše slike. Kadar vstaja v prirodi pomladansko življenje, se rada poloti človeka želja, da bi pohitel v naravo. Zato se prav v tem letnem času prireja največ izletov. Izletnikom se hočemo pridružiti — vsaj v duhu — tudi mi. Parnik Scutari, last severonemškega Lloyda, ki premore 3781 ton, nas popelje ob bajnolepi rivieri di Ponente v

Genovo la Superba, kot imenuje ponosni Genovčan svoje rodno mesto. Že pogled na luko nas uverja, da se je tu navzel duha srčnosti in podjetnosti Kolumb, kojega spomenik nam kliče prvi pozdrav ob vходу v luko. V podobi polkroga objema velikanska luka mestno panoramo, ki se teatralično dviga iznad morja. Stara in nova kultura si podajeta v Genovi roke, vendar prevladuje nova. V srednjem veku je bila Genova poleg Benetk prva pomorska sila Sredozemskega morja. Čeravno je izgubila za Napoleona svojo samostojnost, je vendar ostala še do danes prvo trgovinsko središče Italije, ki preživlja nad 300.000 prebivalcev. V dolini pod mestom nas zanima posebno Campo santo, ki ga prištevajo med najlepša in najznamenitejša pokopališča na svetu. Ta monumentalni hram mrtvih, v katerem se preliva blede-beli marmor v najrazličnejših bojah, nima nikake sličnosti z našimi idiličnimi mirodvori; podoben je gigantskemu muzeju, kjer so v dolgih hodnikih razpostavljeni spomeniki laških umetnikov. Poleg nagrobnih spomenikov so umetno izklesane tudi pretresljive scene na smrtni postelji. Turista, ki presoja le plastično vrednost nagrobnikov, pa opominjajo besede Dantejeve, izdolbene v marmor nad vhomom: *Tutti convengon' qui d'ogni paese* — tu se snidejo vsi iz najrazličnejših krajev. Ob rivieru di Levante drči Scutari proti večnemu mestu, kjer zazremo Angelski grad, *castello sant' Angelo*, ki ga ni mogel ugonobiti zob časa do današnjega dne. Moles Hadriani, kakor so izprva nazivali Angelski grad, je dal zgraditi cesar Hadrijan okrog leta 136. Tu notri so pokopavali rimske vladarje do Karakale (217). Sedanje ime mu je nadel papež Gregor Veliki leta 590., ker se mu je na tem mestu o priliki neke procesije zoper kugo prikazal sv. Mihael in mu obljubil pomoč. V srednjem veku je 54 m visoki stolp večkrat nudil zavetje preganjanim papežem. Polagoma je začel razpadati, zato ga je dal Pij IX. nekoliko restavrirati. Poprave v večjem stilu se vrše od leta 1901. dalje. Iz Rima hitimo dalje proti jugu. Med otokoma Procida in Ischia krenemo na levo — pred nami leži Napoli, ki šteje med najlepša in najstarejša mesta na svetu. Na mestu današnjega Neapola se je razprostirala pred prihodom Grkov *Parthenope*; proti koncu 8. stoletja pa so se tu naselili Grki iz sosednje Cumae, in krstili naselbino z *Novim Mestom*, — ki je že grški pisatelji nazivljejo »biser Velike Grecije«. Leta 290. je prišlo mesto pod rimsko oblast in od takrat dalje delilo usodo z rimskim cesarstvom. V srednjem in novem veku je bilo mesto pravo »jabolko

prepira« najrazličnejših dinastij. Šele Garibaldi je leta 1860. osvobodil mesto, ki se je tako hitro povzpelo, da je danes po številu prebivalcev (800.000) drugo med laškimi mesti. Južno od Neapola, tik ob predgorju Sorrente, moli iz morja »raj tujcev«, otok Capri, komaj 7 km dolg. Na severni strani leži luka Marina Grande, odkoder pelje strma cesta proti glavnemu mestu Capri, ki vsako leto privabi nad 35.000 tujcev. Ne daleč od glavnega mesta gleda v morje »Salto di Tiberio«, skalovje cesarja Tiberija. Raz to skalo so skakali v morje na pojedino povabljeni gostje imenovanega imperatorja, ki je imel nad tako telovadbo posebno veselje. Nekako naravno čudo otoka pa je takozvana »modra jama« — *Blaue Grotte* — na severni strani Marina Grande. Svetlobni žarki, ki padajo v morje, se namreč odbijajo na stenah 54 m dolge jame in tako po refleksiji povzročajo izpreminjanje barv. Jamo je odkril pesnik *Kopisch* že leta 1826., ko ga je pri kopianju valovje slučajno zaneslo notri. — dan.

Navod za šahovo igro. (Andrej Uršič.)

Žrtev je lahko aktivna, lahko pa tudi pasivna. Aktivna poseže vedno v rešitev pri napadu na sovražnega kralja ali druge podobe. Pasivna je pa, če stoji podoba že »v žrelu« nasprotnikove podobe. Večjo prednost ima povsod zaradi lepote pasivna žrtev.

K idejam nalog štejeamo razmestitev podob. Razumemo pri tem razvrstitev svojih podob tako, da podobo (svojo!), ki ovira matno potezo, z drugo podobo prestavimo na drugo polje, na katerem se ista bodisi pasivno bodisi aktivno žrtvuje ali pa tudi ne. Beli si napravi torej prostor za matno potezo, kateri je bil prej zastavljen z drugo lastno podobo (*Platzräumung*). Ako pa je treba napraviti prostor na celi črti turna ali letavca — cel steber od 1—8, oziroma od a—h ali pa poševnico (diagonalno) od a1—h8, imenujemo to razmestitev (*Linien-Streckenräumung*). Pravilo je, kakor rečeno, da se razmestitvena podoba žrtvuje, v slučaju tudi ne. (Prim. nal. 77.)

Pri razmestitvi iščimo tri načine. Lahko potegnemo podobo tako, da drugi podobi zapre pot. Imenujemo pa zapretje, katero nastane n. pr., ako potegnemo letavca h1 na e4 in stoji turn na c4: zaježitev, oziroma če potegnemo turn c4 na e4. V prvem slučaju (Lh1—e4) zajezi letavec (lastni se razume) turnu polja f4 g4 in h4; v drugem slučaju pa zajezi turn c4—e4 letavcu na h1 polja d5, c6, b7, a8. Ako zapre podoba podobi kako polje (izven navedenega slučaja z letavcem in turnom), imenujemo to zakritev; ako pa pešec prekine črto, rečemo: prekin. Ta ideja se pa ne nanaša

samo na proizvajanje z belimi podobami, ampak velja ravno toliko za črne. Današnje naloge, ki so ponatis, pokažejo, kako je umeti idejo razmestitve. Naloga 87, imenovana »bristolska«, je šahovsko-svetovnega pomena. Začetnikom pa tudi že izvežbanim reševalcem bo dala dovolj opravila — dokler se ideja ne spozna.

Popravek. V števil. 2. str. 39 beri v poglavju »Navod za šahovo igro« vrsta 11 mesto lovi; bavi; vrsta 14 mesto v duhu ideje: v duhu idej.

Partija 58., igrana v Havani 1889.

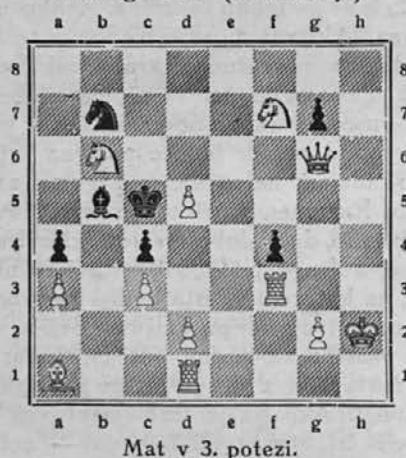
Gambit Evansa.

Beli: Čigorin, Ponce. Črni: Steinitz, Gavilan.

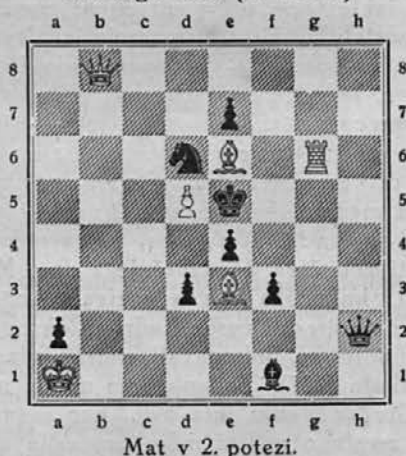
1. e2—e4	e7—e5
2. Sg1—f3	Sb8—c6
3. Lf1—c4	Lf8—c5
4. b2—b4	Lc5×b4
5. c2—c3	Lb4—a5

6. 0—0	Dd8—f6
7. d2—d4	Sg8—e7
8. d4—d5	Sc6—d8
9. Dd1—a4	La5—b6
10. Lc1—g5	Df6—d6
11. Sb1—a3	c7—c6
12. Ta1—d1	Dd6—b8
13. Lg5×e7	Ke8+e7
14. d5—d6+	Ke7—f8
15. Da4—b4	f7—f6
16. Lc4—b3	Sd8—f7
17. Sf3—h4	g7—g6
18. Kg1—h1	Lb6—d8
19. f2—f4	e5×f4
20. Lb3×f7	Kf8+f7
21. e4—e5!!!	f6×e5
22. Tf1×f4+	Kf7—g7
23. Sh4—f5+	g6+f5
24. Tf4×f5	Th8—g8
25. Td1—f1	b7—b5
26. Db4—g4+	in mat v 3. potezi.

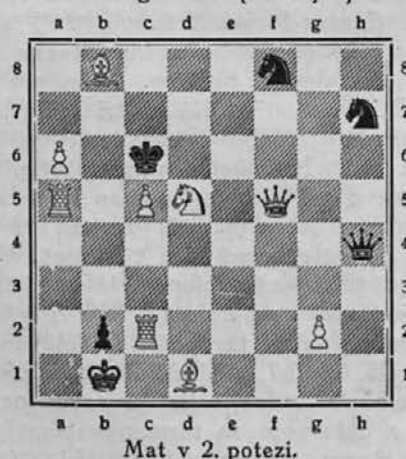
Naloga 87. (F. Healey.)

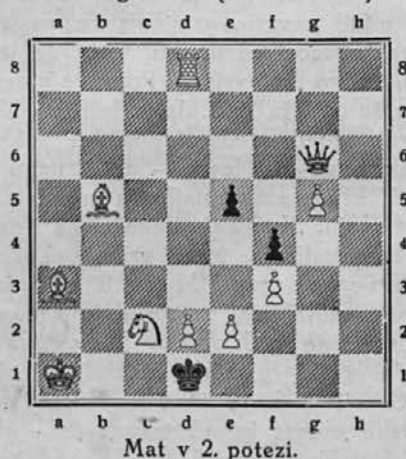
Naloga 88. (F. Klett.)

Naloga 89. (S. Loyd.)

Naloga 90. (S. Schuster.)

LUKA VILHAR

urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

priporoča prečastiti duhovščini in slav. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo

priložnostnih daril

kot ure, verižice, uhane, zapestnice itd. po najnižjih cenah.

Za solidno in točno postrežbo se jamči.

I. KETTE

Ljubljana, Franca Jožefa c. 3.

Klobuki, čepice, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd. Vsi predmeti za telovadbo, turistikó in drug šport.

Knjigoveznica ,Kat. tisk. društva'

v Ljubljani

se priporoča :

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam zunan popust. Solidno delo, zmerno ceno.

Kupujte edino

,Sava'-kremo

(čistilo).

Dobiva se povsod.

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in cenol

G. F. Jurásek

uglaševalec glasovirjev in
trgovec glasbil

Ljubljana, Poljanska c. 13.

Velika zaloga prvovrstnih glasovirjev, pianin, harmonijev, gosli, tamburic, kitar, citer in vsega glasbenega orodja. Najboljše strune (Wachold in druge). Zavod za uglaševanje ter popravila vseh glasbil. Jamčim pismeno 10 let. Posojevalnica glasovirjev in harmonijev po najnižjih cenah. — Dobro blago se samo hvall.

Upravništvo ima v zalogi še vseh pet letnikov „Mentorja“. Prodaja jih po K 5.50 vezane, za dijake po K 3.50 vezane, za knjižnice pa po K 3.— vezane. Nevezani letniki K 1.50 ceneje.

K. A. KREGAR

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

Trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga raznovrstnega
usnja in črevljarskih potrebščin

Glavna zaloga
Sava-kreme
v korist obmejnim Slovincem!

Trgovina oljnatih barv, fir-
nežev in lakov ter vseh v to
stroko spadajočih
predmetov

Brata Eberl

slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta št. 4

nasproti „Uniona“

Priporoča se preč. duhovščini
in p. n. občinstvu
v vsakem oziru
kot priznana solidna tvrdka

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavb-
nega odbora za zidanje nove cerkve
v Šmihelu pri Žužemberku, da je gosp.

Rajko Sušnik

umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst
novih oken, krasno in umetno v got-
skem slogu, v splošno zadovoljnost in
po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avgusta 1909.

Za stavbni odbor:
Frančišek Gabršek,
župni upravitelj.

Prodajalna Katol. tisk. društva (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

: šolskih :
in pisarniških
potrebščin

kakor: raznovrstni papir, zvezke, no-
teze, razne zapiski, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, radirke,
pisala, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikote, šestila, barve, čopiče, razno-
vrstne razglednice in devocionalije.